

6/268

■ Iunie 2025
■ Anul XXIII

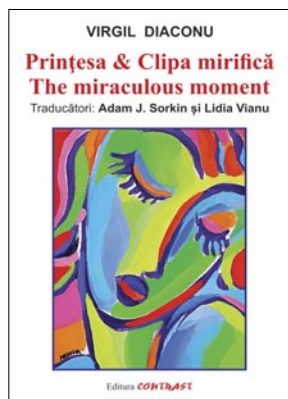
Cafeneaua literară

supliment

**ARTE
POETICE**

Șerban Codrin DENK - 80
Virgil DIACONU
Marian BARBU

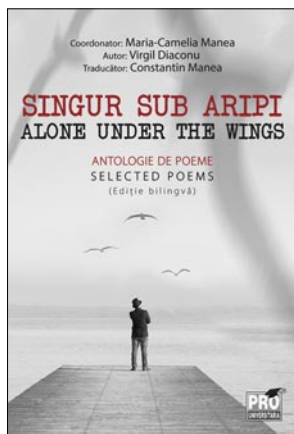

În volumul **PRINȚESA & CLIPA MIRIFICĂ** – **THE MIRACULOUS MOMENT**, tradus în limba engleză de către Adam J. Sorkin și Lidia Vianu (Editura Contrast, 2024), Virgil DIACONU adună cele mai reușite poeme de dragoste, dar și poeme cu tentă socială și protestatară, distribuite în primele două secțiuni ale cărții. În cea de a treia secțiune se află parabola *Dragoste și frumusețe*, un *Jurnal de nostalgii și răzvrătiri*, precum și *Tratat despre poezie sau Îndreptări pentru poetul tânăr*.

Virgil DIACONU a editat 26 de cărți, dintre care 15 de poezie în limba română, două cărți de poeme bilingve, română și engleză, o carte de poeme în limba germană, volume de filosofie și de estetică a poeziei, trei volume de anchete – *Poezia postmodernă. Anchetă*, 2015, *Poezia canonică românească. Anchetă*, 2020, *Poezia lui Eminescu în viziunea scriitorilor de azi*, 2024 –, două volume de exegeze biblice – *Biblia literară*, 2020, și *Biblia literară și dogmatică*, 2021.

Virgil DIACONU a obținut șase premii pentru cărțile de poezie și volumul de exegeze biblice, *Biblia literară*, acordate de către U.S.R. Poezia lui a fost foarte bine primită de către critica literară, despre ea scriindu-se peste o sută de cronici literare.

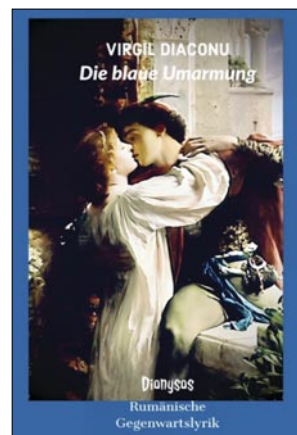
Antologia de poeme **Virgil Diaconu, SINGUR SUB ARIPI, ALONE UNDER THE WINGS**, ediție bilingvă, a apărut la Editura Pro Universitaria, București, 2023, într-o condiție grafică deosebită. Coordonator Maria-Camelia Manea, traducător Constantin Manea.

Volumul **ANCORE ÎN PREZENT. SIMPTOME** (Editura Școala Ardeleană, Cluj-Napoca, 2025), semnat de către criticul **Ion Simuț**, apărut relativ recent, cuprinde mai multe analize care au ca obiect probleme politice, sociale, morale și literare. „Am identificat fenomene cu o amplă rezonanță morală într-o actualitate

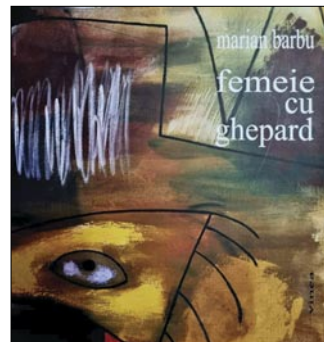
mereu în schimbare: băsismul, securismul. Am glosat fugitiv despre evenimente cu un ecou răvășitor, cum este războiul din Ucraina. Nu mi-a fost și nu-mi este indiferent ce se întâmplă cu Basarabia de ieri, Republica Moldova de azi. Am reflectat la modificări de conștiință în modul de a ne înțelege apartenența, scriind despre patriotismul paradoxal sau, altă dată, despre patriotismul imposibil. Am meditat la felul în care ne situăm în democrație în procesul alegerilor”, declară autorul în *Argumentul* cărții. Aspecte interesante ale vieții și operei unor scriitori precum Tudor Arghezi, Vintilă Horia, Monica Lovinescu, Nicolae Breban, Nicolae Manolescu sau Ion Pop, fac și ele substanța acestui volum viu, problematic și plin de nerv. Remarc eleganța criticului, care în finalul *Argumentului* său mulțumește publicațiilor în care articolele și eseurile din volum au apărut inițial – ziarului *Crișana* (Oradea), revistei *Cafeneaua literară* (Pitești) și revistei *Vatra* (Târgu Mureș). (**Virgil DIACONU**)

Volumul de poezie **Die blaue Umarmung / Îmbrățișarea albastră**, semnat de **Virgil Diaconu**, tradus în limba germană de către poetul Christian W. Schenk (128 de pagini), a apărut de curând la „Independently Published”, colecția „Dionysos”, și se găsește deja în vânzare în Germania și pe Amazon. Iată prezentarea făcută de către Christian W. Schenk: „Pentru Virgil Diaconu, versurile sunt porunca supremă, iar cuvântul, cu multe sale valențe, este dulce chin în nesfârșita căutare de imagini și adevăruri noi. Poeziile sale sunt ca o vibrație a existenței noastre istorice, completând diversitatea eternă a umanismului cu noi atribute și adevăruri. Poeziile sunt bine echilibrate, cu accente metafizice pentru a surprinde mai bine destinul ființei. Esența ființei umane împletită cu iubirea și natura joacă un rol central: principiile lor domină nu doar condițiile pământești și cosmice, ci și arta și istoria existenței naturii umane. Noul profil estetic independent pe care Virgil Diaconu îl reprezintă în literatura română se reflectă în acest volum într-un mod deosebit”.

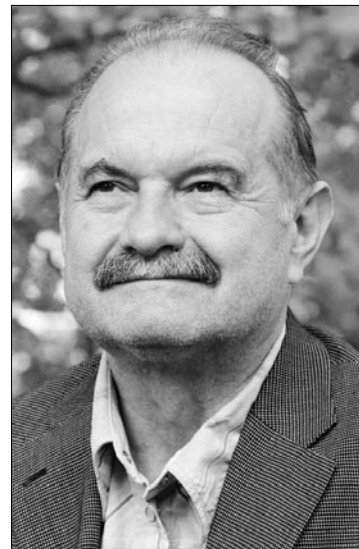
Un poet care merită toată atenția

Volumul *Femeie cu ghepard*, editura „vinea, bucurești, 2023” (respectăm grafia editorului), reprezintă debutul editorial al lui Marian Barbu. Poezia lui se dezvoltă în teritoriul larg al propriului eu și chiar devine o manifestare a acestuia, pentru că autorul îi surprinde toate întruchipările și stările, mai cu seamă pe cele negative – singurătatea, înstrăinarea, nesiguranța, lipsa comunicării, eșecul erotic, zădărnicia, sentimentul timpului care trece și nu poate fi oprit sau al timpului cronofag –, într-un discurs sobru și fluid. Pentru autor, lumea are un gust amar și de aceea atitudinea poeziei lui este sceptică, descensională și uneori întunecată până la depresie. Visurile de împlinire și micile bucurii ale ființei sunt de regulă ejectate din peisaj. Nici un orgoliu nu bânuie aceste versuri, ironia și autoironia le sunt nu de puține ori călăuze. Vascularizată de sângele negru al melancoliei, această poezie pare să facă parte din familia lui Trakl și a lui Bacovia. Cadavrul speranței îți taie aproape întotdeauna calea. Fereastra prin care ar putea să năvălească lumina și aerul proaspăt al dimineții este ferecată, semn că „gândurile cele mai triste nasc cele mai frumoase poezii”. Poezia lui Marian Barbu merită toată atenția cititorilor și a criticii literare. (**Virgil DIACONU**)

ION SIMUȚ

Politica aniversărilor

Într-o revistă literară bună foarte puține lucruri ar trebui să fie previzibile pentru cititor de la un număr la altul: aspectul grafic, o anumită structură tematică a revistei, autorii de rubrici (cât mai puțini, după părerea mea) și cam atât. În momentul în care o revistă este copleșită de o clientelă foarte insistentă, ea se aplatizează și devine plicticoasă. Alții cred, dimpotrivă, că o revistă trebuie să facă în mod evident politica unui grup literar, în sensul bun al cuvântului, de a afirmare a unui program estetic prin susținătorii săi, scriitorii care îl ilustrează. Evident că ambele soluții sunt viabile, dacă sunt bine gestionate. În fond, ele se întâlnesc frecvent în una și aceeași revistă, dând la noi o persistentă impresie de uniformizare a peisajului revuistic. De aceea cred că o revistă foarte bună trebuie să mizeze pe o doză de surpriză: să creeze un eveniment, prin promovarea unei cărți, a unui autor, a unei idei, dacă evenimentul nu există deja în viața culturală.

Aniversările sau comemorările importante, un posibil barometru al istoriei literare, pot primi într-o revistă atentă aspectul unui eveniment. Evident că nu toate! 150 de ani de la apariția primei serii a revistei „Familia” și, totodată, 50 de ani de la apariția seriei actuale constituie un eveniment important nu doar pentru istoria presei românești, ci chiar pentru istoria culturii române. Această coincidență s-a întâmplat în 2015 și îmi amintesc cu nostalgie de acel eveniment. În 2025, adăugăm zece ani, dar nu știu dacă actuala redacție, ostilă tradiției, va mai aniversa ceva. Prezenteismul și cripto-progresismul o mediocrizează.

Politica aniversărilor merită pusă în chestiune, supusă unei analize, pentru că este relevantă pentru atitudinea prezentului față de trecut. În fond, prin modul în care se reflectă aniversările sau comemorările în presa literară, putem deduce mai multe lucruri. Primul: atitudinea noilor generații față de valorile de patrimoniu. Al doilea: starea istoriei literare, așa cum se reflectă ea în publicațiile literare. Mai avem ceva nou de spus despre o personalitate importantă? Ce s-a schimbat în atitudinea noastră față de ea, după 50 sau 100 de ani?

Întâmplarea face să mai fi reflectat la o asemenea problemă, exact în urmă cu 10 ani, în 2015. Iată ce scriam atunci:

Nicolae Manolescu despre aniversări, în 2015

Nicolae Manolescu scrie în numerele 34, 35 și 36 ale „României literare” din august-septembrie 2015 un editorial în trei părți pe tema *Calendar: aniversări și comemorări*. Datele rotunde ar fi acelea care în 2015 sunt multiplu de 5 („care, în 2015, au 0 sau 5 în coadă” – precizează criticul). Perspectiva autorului unei istorii a literaturii române guvernează această răsfoire a calendarului. Sunt convins că

în urmă cu câteva decenii Nicolae Manolescu nu ar fi pledat pentru înregistrarea acestor date, de 10, 15, 35, 55, 115, 135, 165, 255 etc. de la nașterea sau moartea unui scriitor. Contabilizându-le în acest fel, ele sunt foarte multe: „Numărul aproximativ de aniversări și comemorări demne de atenție este anul acesta în jur de 70” – constată Nicolae Manolescu și pornește pe îndelete la înregistrarea lor, comentându-le uneori pe scurt, atât cât să nu rezulte o seacă înșiruire ca aceea pe care o încep aici, fără a o încheia: [în 2015] centenar Gellu Naum, 70 de ani de la moartea lui Mihail Sebastian, 270 de ani de la moartea lui Ion Neculce, 255 de ani de la nașterea și 195 de ani de la moartea lui Ion Budai-Deleanu, 125 de ani de la moartea lui Vasile Alecsandri, 130 de ani de la moartea lui C. A. Rosetti, 120 de ani de la moartea lui Alexandru Odobescu, 175 de ani de la nașterea lui Titu Maiorescu, 165 de ani de la nașterea lui Mihai Eminescu, 75 de ani de la moartea lui Nicolae Iorga, 95 de ani de la moartea lui Alexandru Macedonski, 120 de ani de la nașterea lui Ion Barbu, 135 de ani de la nașterea lui Mihail Sadoveanu etc. etc., ajungând și la contemporani: împlinesc 60 de ani Ion Mureșan, Marta Petreu, Magda Cârneci, împlinesc 80 de ani D. R. Popescu, Ion Gheorghe, Livius Ciocârlie, Paul Goma (George Bălăiță este uitat de pe listă) și ar fi împlinit 80 dacă ar mai fi trăit Nicolae Labiș și Sorin Titel; împlinește 85 de ani Radu Cosașu și ar fi împlinit tot atât Titus Popovici, Teodor Mazilu, Z. Ornea și Alexandru George; 75 de ani au Virgil Nemoianu, Mircea Martin, Mihai Zamfir, Ileana Mălăncioiu și ar fi avut Mircea Ciobanu; 90 de ani ar fi avut A. E. Baconsky și Nicolae Balotă, 95 – Radu Stanca, Geo Dumitrescu și Virgil Ierunca (din acest contingent este uitat Dimitrie Vatamaniuc, singurul în viață) etc. etc. Evidența aniversărilor și comemorărilor poate continua. Scriind în septembrie 2015, concluzia criticului este că aceste evenimente s-au petrecut [în cursul anului 2015, până în septembrie] în indiferența aproape generală, cu puține excepții. Dar, practic, nici nu ar putea fi înregistrate toate și marcate prin articole speciale și nici nu sunt decât unele dintre ele evenimente cu adevărat semnificative.

Împlinirea unei vârste trebuie să aibă o anumită relevanță, cum ar fi, de pildă, longevitatea. Faptul că Radu Stanca, Geo Dumitrescu sau Virgil Ierunca ar fi împlinit [în 2015] 95 de ani nu are nicio relevanță, dar faptul că Dimitrie Vataamaniuc a împlinit 95 de ani, încă scrie și publică volume de istorie literară are relevanță. Faptul că Mihai Șora (născut în 1916) și Neagu Djuvara (născut tot în 1916) sunt foarte aproape de suta de ani [în 2015] contează și va constitui un eveniment când îi vor împlini. Chiar faptul că în acest an [2015] au împlinit 99 de ani putea constitui un eveniment pentru revistele de cultură.

Dar împlinirea unei vârste rotunde, trecerea peste ele ca peste niște vămi ale posterității, are relevanță mai ales dacă aduce o schimbare semnificativă în atitudinea față de biografia sau opera unui scriitor. De aceea contează mai mult centenarele și semicentenarele, pentru că aduc o perspectivă mai detașată și substanțial schimbată, cum s-a întâmplat în anii 1980-1985, la centenarele Sadoveanu, Arghezi, Goga, Bacovia, Lovinescu, Agârbiceanu, Urmuz, Voiculescu, Mateiu I. Caragiale, Rebreanu.

Pentru 2015 două grupuri de evenimente (ambele aniversare) mi se par cu adevărat relevante. Primul ține de centenarele Gellu Naum și Vintilă Horia (ultimul fiind uitat de Nicolae Manolescu). După părerea mea, putem observa că valoarea operei lui Gellu Naum este supralicitată (are încă mulți admiratori care i-au fost în preajmă și vorbesc, în mod firesc, ca niște prieteni mai tineri sau ca niște ucenici), pe când personalitatea și opera lui Vintilă Horia sunt mult subestimate (scriitorul a murit în exil și nu beneficiază [până în 2015] de o reeditare integrală a operei [mai recent, Editura Vremea și-a făcut un program laudabil din editarea sistematică a operei lui Vintilă Horia.]). Al doilea fapt semnificativ ține de vitalitatea contingentului 1935, a scriitorilor născuți în acest an și care sunt sau ar fi putut fi octogenari: Grigore Vieru (mort în 2009), Radu Ciobanu, Romulus Rusan, George Bălăiță (toți patru absenți din lista lui Nicolae Manolescu pentru aniversările din 2015), Ion Gheorghe, Dumitru Radu Popescu, Paul Goma, Livius Ciocârlie, Daniel Drăgan, Sorin Titel (mort în 1985, la 50 de ani) și Nicolae Labiș (mort în 1956, primul căzut din această serie). În anii 1960, când au apărut aceștia în literatura română postbelică, au creat o adevărată revoluție estetică, alături de congenerii lor din contingentele anterioare (Nichita Stănescu, Nicolae Breban etc.) sau ulterioare (Marin Sorescu, Dumitru Țepeneag etc.). Fenomenul e prea bine cunoscut. Acestea sunt surprizele de istorie literară care merită discutate și relevate ca atare. Celelalte (cu unele excepții, vizându-i pe contemporanii care au 60, 65, 70, 75, 80, 85, 90, 95 și o sută de ani) sunt simple umbre pe pânza vremii, interesant de vizionat când ai perspectiva relativistă a istoricului literar.

Ce înseamnă 270 de ani de la moartea lui Ion Neculce, 255 de ani de la nașterea lui Ion Budai-Deleanu, 95 de ani de la moartea lui Alexandru Macedonski, 120 de ani de la nașterea lui Ion Barbu? Nu înseamnă nimic. Sunt convins că așa ar fi scris tânărul Nicolae Manolescu. Și așa ar scrie și acum [în 2015], dacă ar reveni, mai puțin convențional, asupra subiectului.

(octombrie 2015)

Aniversările lui Vasile Spiridon în 2025

Vasile Spiridon a preluat rubrica de istorie literară în „România literară”, începând din martie 2022, mergând consecvent cu un program de astfel de aniversări, cele mai multe puțin importante și puțin semnificative ca schimbare de atitudine în posteritatea scriitorului respectiv sau a operei semnalate. Modul de a gândi al lui Nicolae Manolescu pe acest subiect este și al său. A preluat cu onestitate moștenirea, reflexele, reflecțiile, referințele.

În 2025, am putea relua lista aniversărilor și comemorărilor propuse de Nicolae Manolescu în 2015, adăugând diferența de 10 ani, care ne despart de momentul primelor socoteli. Se poate citi mai sus evidența posibilelor date rotunde.

Despre ce scrie Vasile Spiridon de la numărul 1-2 încoace, în anul 2025? Sorin Titel (1935-1985 – aniversare 90, comemorare 40); Grigore Vieru (născut în 1935 – aniversare 90); Mihai Eminescu (175 de ani de la naștere); Nicolae Balotă (la centenarul nașterii); Ion Budai-Deleanu (1760-1820, să socotim diferențele, nerelevante!; aniversare 265?; comemorare 205?); George Bălăiță (aniversare 90); Antim Ivireanul (1660-1716, aceeași socoteală!; aniversare 365?); Mateiu I. Caragiale (născut în 1885, aniversare 140); Solomon Marcus (centenarul nașterii); Hortensia Papadat-Bengescu (comemorare 70); Nicolae Manolescu (un an de la moarte); Grigore Alexandrescu (mort în 1885, comemorare 140); Adrian Marino (20 de ani de la moarte); Ion Barbu (născut în 1895, aniversare 130); Dan Cristea (un an de la moarte); G. Călinescu (comemorare 60); Lucian Blaga (aniversare 130) – în nr. 20-21, din 9 mai 2025, ultimul pe care îl contabilizez; urmează probabil Tudor Arghezi, aniversare 145. (Despre Alex Ștefănescu, la un an de la moarte, parcă nu am auzit vorbindu-se! De ce?). Comemorările prea frecvente pot da o istorie literară de parastas.

Ce vreau să spun cu această retrospectivă parțială? Că, folosind aceste date (aniversări/comemorări), evocările intră într-un fel de mecanică a socotelilor, nu întotdeauna relevante. Într-o astfel de istorie literară ocazională, exegetul își asumă riscul de a spune ceva formal la scadență, ca în cazul Eminescu (e cel mai superficial dintre articolele lui Vasile Spiridon, însăilări de speculații sterile).

Nu reiau reflecțiile de mai sus, din paragraful despre Nicolae Manolescu. Ele sunt valabile și în cazul lui Vasile Spiridon. Am toată admirația pentru performanța lui de scrie de la o săptămână la alta despre câte un scriitor important și de a găsi un unghi de vedere înnoitor, nuanțat, cu accente altfel distribuite. Uneori cade prea mult în anecdotică biografică, excesiv speculată (ca în cazul lui Ion Barbu, pierdut în ezitarea dintre Helga și Gerda).

Modul în care scrie Vasile Spiridon este aproape întotdeauna interesant, interpretările sale sunt adesea subtile, dar există riscul de a intra într-o rutină aplatizantă și obositoare. Ar fi cazul ca, după trei ani, Vasile Spiridon să iasă din inerția acestei boli a istoriei literare, care s-ar putea numi aniversarită. Ar putea trece la o foarte necesară „cronică a edițiilor”. Căci este, fără îndoială, un istoric literar serios, bine documentat, ingenios și convingător în interpretări.

(14 mai 2025)

CHRISTIAN W. SCHENK

Apostolii zburători ai Literaturii sau cine plătește când scriitorul își plimbă genialitatea prin lume

Sărmana și draga noastră literatura română. Doamnă nobilă, fragilă și etern însoțită de cavaleri stipendiați, cunoscuți sub numele de „scriitori în slujba națiunii”. Aceștia, vai, nu pot sta locului. Azi sunt la Lisabona, mâine la Londra, poimâine la Lima. Și, firește, niciodată în sufrageria proprie – căci acolo ar trebui să plătească facturi sau, Doamne ferește, să scrie o carte pe bune. Ei însă nu se reprezintă doar pe ei. O, nu! Ei reprezintă literatura română în ansamblul ei. Da, da. Exact așa spun și în CV: „vocea literaturii române contemporane în lume”. Literatura, însă, e cam șubredă financiar. Așa că altcineva trebuie să bage mâna-n buzunar. Și o face! Institutul, o uniune, un ICR, ministerul, o fundație, un atașat cultural, o primărie din Cucuieții din Deal – se găsește cineva.

Pentru că nu e frumos să ceri unui geniu să plătească pentru propria glorie. Cartea? Publicată pe banii statului. Traducerea în islandeză, catalană, swahili? Cu fonduri, firește. Altfel cum ar afla lumea că autorul nostru a surprins în două paragrafe trauma colectivă a poporului român prin imaginea unei banane căzute pe gresie?

Prezentarea? Numai în Vancouver, Tokyo sau New York! Nu cumva în Vaslui sau Botoșani. Cine mai citește pe-acolo? Transport, hotel, diurnă? Desigur – plătite de alții. Bietul cont bancar personal e rezervat pentru lucruri importante: prosecco la Paris, sushi la Osaka, lacrimi lirice în Buenos Aires.

Dar stați. Mai există o specie. Cea aproape dispărută: adevărații promotori ai literaturii române. Cei care chiar traduc – nu trei poezii ale prietenilor lor, ci sute de cărți, autori uitați, marginali, adevărați. Ei plătesc tiparul. Corectează. Pun diacritice. Cară cutii cu cărți. Dorm sub plapumă groasă, că n-au bani de căldură. Nu călătoresc – că n-au bani nici de tren. Și nu-și promovează propriile cărți, că n-au timp. Ei fac literatură. Ceilalți trăiesc din ea.

Și, atâta timp cât fondurile curg, ei vor zbura. Ca liliecii culturali ai planetei, se agăț de orice program de finanțare, festival, bursa, simpozion – și sug, sug, sug, până într-o zi, când cineva le va spune:

„Dar dumneavoastră, personal, ce-ați făcut pentru literatură, nu cu banii altora, ci cu propriul curaj?” Și în mod paradoxal e ciudat: toți ocupă funcții de conducere în ICR-uri, USR-uri...

Până atunci:

Zbor plăcut, cavalerilor stipendiați ai metaforei! Lumea vă așteaptă. Și tot ea vă plătește.

O analiză înainte de lumea decisivă!

Peisajul geopolitic european s-a schimbat semnificativ în ultimii ani. Comportamentul agresiv al Rusiei și strategiile sale hibride reprezintă o provocare tot mai mare pentru statele de

pe flancul estic al NATO. În acest context, România joacă un rol esențial, fiind vizată de Kremlin datorită poziției sale geografice, orientării pro-occidentale și importanței strategice în zona Mării Negre. Aceste amenințări se manifestă printr-o varietate de tactici hibride, de la propagandă și dezinformare la atacuri cibernetice și influență politică direcționată.

Războiul hibrid este o componentă centrală a politicii externe ruse, în special după anexarea Crimeei în 2014. Acesta combină mijloace militare, economice, politice și tehnologice pentru a crea instabilitate și a destabiliza democrațiile occidentale. Spre deosebire de conflictele militare convenționale, Rusia acționează subtil și indirect, cu scopul de a influența opinia publică, de a submina instituțiile și de a atinge obiectivele sale geopolitice.

În cazul României, Rusia utilizează o gamă largă de instrumente pentru a-și atinge scopurile.

Rusia a dezvoltat în ultimii ani o mașinărie sofisticată de propagandă și dezinformare. În România, Kremlinul încearcă să manipuleze opinia publică prin răspândirea de informații false. Aceasta se realizează în principal prin rețele sociale, dar și prin canale tradiționale precum televiziuni și platforme online. Cu ajutorul analizelor de tip big data și al inteligenței artificiale, sunt analizate preferințele individuale – de la orientări politice la obiceiuri de consum media – pentru a difuza mesaje personalizate. Scopul este să creeze neîncredere în instituțiile occidentale, să discrediteze politicienii pro-europeni și să adâncească diviziunile sociale.

Kremlinul sprijină candidații și partidele eurosceptice din România. Acest sprijin poate fi de natură financiară, dar și sub formă de expunere mediatică sau suport logistic. În același timp, sunt alimentate mișcările antisistem care se opun elitei politice sau anumitor decizii guvernamentale, cum ar fi sprijinul acordat Ucrainei în conflictul actual.

Rusia exploatează protestele și mișcările sociale pentru a influența agenda politică din România. Subiecte emoționale precum inegalitatea economică, migrația sau rolul NATO sunt instrumentalizate pentru a amplifica tensiunile și a pune presiune pe guvern. Scopul este ca populația să pună la îndoială sprijinul oferit Ucrainei și să promoveze o politică pro-rusă.

O altă componentă esențială a strategiei hibride rusești sunt atacurile cibernetice și scurgerile de informații. România, ca stat membru NATO, care găzduiește numeroase facilități strategice, este o țintă prioritară pentru astfel de atacuri. Acestea nu doar că vizează furtul de informații sensibile, dar urmăresc și paralizarea instituțiilor și subminarea încrederii publice în structurile statale. Strategia „hack-and-leak”, prin care informații confidențiale sunt furate și apoi publicate,

servește la crearea unor tensiuni politice și la răspândirea neîncrederii. În România, astfel de scurgeri ar putea fi folosite pentru a dezvălui, de exemplu, scandaluri de corupție sau presupuse greșeli ale instituțiilor occidentale.

Activitățile Rusiei în România urmăresc mai multe obiective majore. Ca membru NATO, România joacă un rol esențial în securizarea flancului estic al alianței. Rusia încearcă să submineze unitatea NATO, semănând discordie între statele membre și punând la îndoială disponibilitatea pentru apărare colectivă.

De la începutul războiului declanșat de Rusia împotriva Ucrainei, România a fost un susținător important al guvernului ucrainean. Prin dezinformare și influență politică, Rusia dorește să slăbească acest sprijin și să determine guvernul român să-și reducă sau să-și oprească implicarea.

Rusia profită de conflictele și diviziunile interne din societățile occidentale. Cu cât populația din România devine mai polarizată, cu atât devine mai dificil pentru guvern să

urmeze o politică externă clară și să ia măsuri ferme împotriva Rusiei.

Având în vedere aceste provocări, este esențial ca România și partenerii săi occidentali să adopte contramăsuri eficiente. Societatea românească trebuie protejată mai bine împotriva dezinformării și propagandei. Inițiativele educaționale care promovează competența media sunt la fel de importante ca și o reglementare mai strictă a platformelor sociale. Guvernul „ar trebui“ (?) să își consolideze capacitățile de apărare cibernetică și să colaboreze cu partenerii internaționali pentru a detecta și neutraliza atacurile cibernetice. O societate civilă activă poate contribui la apărarea valorilor democratice și la contracararea influenței rusești, acest permanent pericol atât istoric și prezent și cu siguranță nu se va termina nici în viitor, (dacă dorim să învățăm din istorie!).

Pagini din Arhiva Gheorghe Tomozei

Călătorii cu dirigabilul. Din Străinezia

La 46 de ani, în floarea vârstei cum am zice sau dacă e să fim corecți, în plină tinerețe creatoare asumată, lui Tomozei îi făcea deja plăcere ”să se dea bătrân ”!

Greu de înțeles această alintare, cochetărie, dorință de a poza în bătrân maestru. Ea fusese însă vizibilă încă de pe la 30 de ani dacă e să îi urmărim această direcție de autoapreciere. Dar cum putem judeca noi tehnicile de subjugare a publicului sau de *captatio benevolentiae*... ”Începutul de bătrânețe în care am intrat m-a stimulat să-mi ordonez hârtiile și așa am ajuns la ideea, absolut târzie, a compunerii (n-am zis scrierii, că era gata scrisă) unei cărți de călătorie. ”

”Drumețul Tomozei” își va expune așadar cu ușoară emfază lista călătoriilor, e destul de bogată, trebuie să recunoaștem, mai cu seamă privind prin prisma epocii în care s-a petrecut. Era una în care, parte din noi nu aveam nici măcar pașaport... Note, Tomozei își luase din timp, mai exact la fiecare călătorie, scrise pe mici file rupte din agende, alăturând fie fotografii proprii, fie cărți poștale, bilete de tren, avion, autobuz sau de acces la muzee, pliante și alte flecușete care să-i conserve amintirile.

Parte din ele le publicase deja în ediția ”*Manuscrisele de la Marea Neagră*” dar acum iată că le reunește laolaltă într-o carte publicată la editura Sport Turism. Beneficiind de o copertă color, lucioasă, de o ediție cartonată, așa cum se cădea pentru un autor deja afirmat. De notat că anii optzeci încep să fie cei mai săraci editorial vorbind, cu maxime economii, cărțile apăreau pe hârtie de maculatur de cea mai proastă calitate. (Chiar *Plantația de fluturi* , ultima carte de articole publicată în timpul vieții sale, e abia citibilă azi, tipărită pe o hârtie maro cam ca hârtia igienică din vremea aceea, cerneala tipografică slabă, diminuată, toate astea făceau cartea aproape ilizibilă.

Așadar în contrast cu atmosfera generală, editura Sport Turism unde director era un prieten de-al lui Tomozei un anume Gh.Constantin, îl onorează publicându-i o carte frumoasă, de calitate.

Tot 1982 e anul în care Nichita Stănescu e la apogeul carierei sale. Tomozei, nu mult după un accident vascular terminat cu bine dar după o spitalizare care-i irosise puterile și

îi agravase aprehensiunile persecutoare, se simte cumva dat la o parte ba chiar tras pe dreapta la o slujbă cam fictivă de la Asociația scriitorilor București unde se ocupă de almanah. ”Nu țin un clasic jurnal de însemnări zilnice dar, călătorind, am încercat și izbutit să compun câteva caiete de note invariabil numite ”*Din Străinezia*” cuprinzând observații, date, nume, schițe de decor despre care gândeam că odată și odată îmi vor folosi, nu, nu în vederea umplerii unei cărți ci pentru a-mi lumina mie însumi ceasurile unei vârste a amintirilor.”

Așadar consolarea cu amintirea glorioaselor călătorii are o logică.

Visează să fie călător

Visează de mic să fie călător, chiar când călătoria e aproape de casa familiei, pe drumuri argeșene și dâmbovițene. Îl inspiră.

Călătoriile le consemnează cu scrupulozitate, păstrează notele scrise pe file mici, pe sferturi de pagină de agendă, pe file de dictando. Nu găsec nimic scris pe file tradiționale format A4, de parcă dimensiunea hârtiei l-ar fi intimidat. Notează cu scrupulozitate ”*Călătorie în Cehia*” (16-26 septembrie 1974, de remarcat, atunci țara se numea **Cehoslovacia** și reunea cele două țări actuale Cehia și Slovacia, separate abia după căderea comunismului), sau *Călătorie în Polonia*, 10-15 noiembrie 1974, de pildă. Le adună

Restituiri

pentru *"Note la ciclul "Jurnale din Străinezia."* Parte din ele le vom regăsi în cartea *"Călătorii cu dirijabilul"*, aşadar putem presupune că atunci când le scrie, se gândeşte deja că vor fi publicate, le putem bănuir de o cenzură interioară. Cineva cu adevărat scrupulos poate să compare textul de jurnal (intim) cu textul de relatare a călătoriei (din carte...) sunt multe diferenţe. Deopotrivă eludări dar şi îmbogăţiri.

Mic exemplu.

"Am fost instalaţi la un (modest)hotel aşezat însă pe Vâltava în chip de vapor", în jurnal.

"Ne instalăm pe Vâltava într-un hotel în formă de vapor. Se numeşte "Pescăruş" şi ferestrele odăilor dau spre apa albastră de culoarea prunelor gârlane." în carte.

Dar iată şi omisiunea: *"Lungă plimbare până în piaţa Venceslav unde printre reclamele şiroitoare, de neon voios (St. Raphael, Cinzano, Dubonnet şi Vodca Moscovaia) am încercat să ni-l imaginăm pe băiatu care - cândva, foarte demult, urca spre statuia sfântului cu un chibrit asupra-i şi cu o sticlă de benzină. Imagine comună - un tânăr - o sticlă."*

Din textul tipărit, băiatul cu chibritul şi sticla de benzină, a dispărut.

Nu ştiu dacă va veni cineva să citească în paralel textul jurnalului şi textul relatării din carte. Probabil, nu.

Cu toate că e interesant de văzut ce anume a adăugat şi ce anume a scos poetul.

Călătoriile consemnate în carte sunt, în ordinea *Cuprinsului*, în SUA, Germania de est (RDG), Belgia, Israel, Bulgaria, Cehoslovacia (Praga), Italia, URSS, Germania de Vest, Iugoslavia, Franţa (Paris), Ungaria (Budapesta), Polonia, Grecia.

Ordinea nu e defel cronologică, e mai degrabă una a auto-flatării, căci începe cu SUA, unde românul ajungea greu de tot, aproape imposibil, ca turist şi cu viză de America! Din toate, el a adunat pagini de jurnal, dar cum am spus şi bilete de intrare la muzee sau chiar suporturi de pahare de bere.

Mă opresc adeseori la fotografiile făcute pe vaporul **Transilvania** şi la Budapesta căci aceea a fost prima "ieşire" a atât de tânărului poet care începea să guste din micile avantaje ale apartenenţei la scriitorime. (1959)

Un tânăr Tomozei cu mustăcioară subţire, rezemat de balustradă, într-o poză studiată, pe vapor, cu apele Dunării în spate, într-o postură romantică. Dar amintirile de la prima călătorie, însoţit de alţi scriitori din perioada proletcultistă, inclusiv soţia lui cu acte din vremea aceea, fostă colegă de clasă la Şcoala de literatură, Elena Dragoş, nu le regăsesc în relatarea călătoriei prin Ungaria.

Budapesta e oraşul pe care l-a văzut cel mai des, şi în toate anotimpurile. Partea de "ghid turistic", cu multe detalii, funcţionează bine. Dar plimbarea evocată e cea alături de monstrul sacru al momentului, anume Zaharia Stancu. Hotărât lucru, Tomozei a avut o atracţie specială faţă de marele Stancu. Admirat ca lider dar şi ca prezenţă masculină imbatabilă. (În numărul 2 /2025 al revistei **Cafeneaua literară** sunt descifrate iţele acestei apropieri).

Aşadar, rezumând, Tomozei e în preajma şefului scriitorimii, Zaharia Stancu, care (precum mulţi alţi scriitori!) se temea de nevestă şi era bolnav tare. Teama de nevestă era cumva un numitor comun al bărbaţilor breslei. Autorii aveau nevoie de muză, de adrenalină, de iubiri năvalnice, soţiile îi urmăreau cu ochi hieratici, înspăimântate de posibilitatea unor aventuri, şi cine ştie, chiar a unor rupturi dezastruoase!

În logica de azi a lucrurilor e puţin greu de înţeles. Doar divorţul era liber... Aparent. Şi totuşi... nu aş zice asta. Încrâncenarea (explicabilă) a unora de a rămâne captivi în instituţia căsătoriei era datorată în primul rând mentalităţii vremii, impactului "moralei socialiste", imbatabilului dosar de cadre, apoi comodităţii care reieşea din această calitate căci, să nu uităm pentru mulţi, foarte mulţi autori, calitatea de scriitor venea la pachet cu unele avantaje. Apartament sau chiar vilă din fondul rechiziţionat de organele specializate, drepturi de autor substanţiale, sinecure gras plătite. (Unii luau salarii de pe la redacţii de reviste şi edituri unde călcau odată pe lună, doar să încaseze salariul, asta în cazul în care acesta nu era virat direct la Casieria de la Uniune! Casieria semăna cu un bârlog efectiv, un fel de debara căptuşită până la tavan cu dosare prăfuite, instalată pe un hol foarte strâmt şi întunecos, unde casiera îţi întindea printr-o fereastră minusculă tabelul pe care trebuia să semnezi de primire. Acolo, pe holşorul acela

Ion Horea şi Gheorghe Tomozei în "vizită oficială" scriitoricească într-una din republicile socialiste ale Uniunii Sovietice, începutul anilor şaizeci.

Ioan Grigorescu şi Gh. Tomozei la Heidelberg, călătorie scriitoricească.

Restituiri

unde era loc de o persoană sau maximul două dacă își sugeau burta, puteai să întâlnești toată floarea scriitorimii și nu numai, a jurnalismului și lumii artistice. Divaghez.

Deci teama de neveste, o constantă a scriitorului din epocă, era una reală căci căsătoria era adeseori văzută drept un trofeu. Soțiile (când nu îi acompaniau la mese, căci existau și cazuri-excepții, vezi soția lui Lucian Raicu, care scria pentru copii, și le fusese colegă de școală de literatură, Sonia Larian), vegheau cu atenție la ospetele bahice, și mai ales la pericolul real al apariției în prejma acestora a unor tinere aspirante. Nu totdeauna, cu succes.

Călătoria pare să se fi petrecut prin 1968, datele nu sunt consemnate căci, repet, călătoriile la Budapesta erau dese. Doar că un an mai târziu Tomozei avea să participe la o altă reuniune de asta data împreună cu Eugen Jebeleanu, când și scrie două poezii (una e *Cofetăria din Buda*, pe care o notează ca fiind din 1969). Așadar la notațiile cu mica revoltă subterană alături de Stancu, complice de ironii, Zaharia Stancu avea 66 de ani.

Curios cum oamenii ăștia se dădeau bătrâni la acele vârste, de la ei o fi învățat Tomozei să-și exagereze povara anilor, încă de pe la 35 de ani când melancoliza despre trecuta tinerețe? Deh, artificii de poeți alinați.

Miercuri 30 august 1972 **"Călătorie spre Bruxelles. A zecea bienală internațională de poezie. Cu Radu Boureanu, doamna Silvia Boureanu, Ana Blandiana, Nina Cassian"**. Tomozei cade sub șarmul picturii lui Magritte, pe care o descrie în cuvinte.

Apoi o seară de balet pe marginea căreia are prilejul "să se dea cunoscător", să facă aprecieri și să scoată câte ceva din tolba de informații (cam însângerate, să recunoaștem, suntem la puțin timp după iubirea pentru Irinel Liciu, cea care îi trimisese scrisorile pătimase din timpul petrecut departe de țară, căci primise o bursă acordată de **Maurice Béjart**, la Bruxelles.)

Se întâmpla la patru ani după poveste (a se citi traumă, durere de suflet, cum vreți).

Escală pe cheiul Dunării la Budapesta, 1959. Alături, Elena Dragoș și A.Toma

Instantanee "iugoslave" (anii optzeci) celebrându-l pe Nichita Stănescu; alături: Dora Stănescu, Anghel Dumbrăveanu, Dumitru M.Ion, Dumitru Radu Popescu, Gheorghe Tomozei ș.a.

Iubirea veche e îngropată, acum e timp pentru altceva, alte emoții, sentimente. Iată: *"Duminica 3 septembrie. "Am plecat cu Doina Blandiana într-o vizită de câteva ore la Bruges, fantasta **Veneție** a nordului, în care mi-ar plăcea să mor dar și să trăiesc... Catedrale străvechi, vitralii și tapiserii uriașe, canale străbătute de minuscule ambarcații, străzi înguste, colorate voios și oameni blonzi cu ochi albaștri"*.

"Mi-ai propus să evadăm și noi o zi, drept care am luat un trenșor ce ne-a depus destul de repede în gara Bruges."(din **Flaconul cu Bruges**, scrisoare târzie către Ana(Doina) Blandiana)"

Era, îți amintești, o zi decepționant de frumoasă, noi visam contactul cu imaginea obsedantă a celui "Bruges -la-Morte".

"Cine are gustul mării are gustul libertății. Și libertatea nu poate fi uitată, nici înlocuită cu altceva. Pierzând libertatea ce mai poți primi în schimb?

Am înțeles repede că ne înșelam, chiar poleit în raze de aur, orașul ne-a apărut apăsător de drama lui cosmică, tincturi savante i-au erodat aripile...

Deschid și eu o raclă de cleștar și tai cu foarfeca acest mănunchi de fraze pe care le așez cu grijă în lăuntru ei podit cu sânge, apoi închid capacul, îl zăvoresc și arunc cheia..."

"Îți mulțumesc Doina, pentru flaconul de Bruges. I-am sorbit transparența și îți dăruiesc la rândul-mi câteva ochiuri din opera autorului de vitralii plumbuite, Rodenbach."

Textele lui Gh.Tomozei, chiar cele din "străinezia" cum se alinta el să spună, sunt pline de aluzii, de referințe, sugestii de tot felul și mai ales, au nevoie de descifrare.

Descifrarile au venit poate pe rând, unele după altele, iar altele au rămas opace cititorului improbabil de peste vreme.

Cleopatra LORINȚIU

Generația '60 - generația socialismului (ep. 45)

Primul care publică, în 1969, o carte despre generația '60, și anume „Generație și creație”, este Mircea Martin. Dar Mircea Martin, ca și Ion Pop peste câțiva ani, identifica doar 10 (respectiv, 11) poeți din noua „generație de creație”, vorba lui Tudor Vianu, analizându-i pe cei importanți – Nichita Stănescu, Cezar Baltag, Grigore Hagiu, Adrian Păunescu, Gheorghe Pituț, Constanța Buzea, Gabriela Melinescu și, ultima pe listă, cu voia dvs., Ana Blandiana.

Dar poți numi „generație” contribuția a doar 10 poeți? Firește că nu. Tocmai de aceea ne-am luat sarcina de a identifica și analiza de pe poziții etico-estetice mai bine de 50 de poeți, de primul raft și de al doilea raft, pe cei de raftul trei lăsându-i în definitivă uitare.

Tiberiu Utan, scriitorul student moscovit, a dat ochii cu Stalin

Tiberiu Utan (21.03.1930, Sighetu Marmatiei – 26.05.1994, București), fiu de învățători, face școala primară la Vadu Ilei, după care se înscrie la Liceul „Dragoș Vodă” din Sighetu Marmatiei. Dar vremuri tulburi pluteau. După ocuparea Transilvaniei de Nord, familia Utan se refugiază la Vinerea (jud. Alba), iar Tiberiu se mută la Liceul „Aurel Vlaicu” din Orăștie. După absolvire, urmează Facultatea de Litere a Universității „Victor Babeș” din Cluj. Începe să scrie poezii în timpul studenției, frecventând cenaclul condus de Ioanichie Olteanu și A.E. Baconsky. Debutează în ziarul „Lupta Ardealului”, în 1948, ziar la care se și angajează ca redactor pentru un an. În 1949 este trimis la Institutul de Literatură „Maxim Gorki” din Moscova, pe care îl va absolvi în 1954. Trăiește și se instruieste vreme de șase ani în U.R.S.S., fapt pe care-l va cânta ulterior în versurile sale (la Moscova e dominat de dorul de casă, iar acasă dorul de Moscova îi va inspira unele poeme). Foarte bine văzut de elita comunistă, aureolat de studiile moscovite, viitorul îi e asigurat, fiind angajat la Secția de cultură și artă a Comitetului Central al Partidului Muncitoresc Român. Continuă să publice poezii în revistele vremii, statutul de activist cultural nepotrivindu-se. Așa ajunge să facă un pas în spate din punct de vedere politic, ajungând simplu redactor la revista „Luceafărul” (1958-1961), apoi redactor-șef la „Gazeta literară” (1962-1967). Îl regăsim redactor-șef la Editura Tineretului și, peste doi ani, director al Editurii „Ion Creangă” (mai ales că publicase multe versuri pentru preșcolari, funcție pe care o deține până în 1986, când este dat afară (nu mai contau atunci studiile moscovite, doar Tovarășul Ceaușescu mai având voie să aibă cursuri la Academia Frunze, pe care le absolvise cu gradul de general!

Tiberiu Utan debutează în volum în 1955, cu „Chemări”. Urmează cartea de „Versuri” din 1961, „Carte de vise” (1965), „Clipe”, „Versuri” (1975, cu prefață de Eugen Simion). Postum, în 1995, îi apare „Drumul ierburilor” (cu prefață de Dumitru Micu).

Inventează un personaj pentru copii. Astfel, în 1962 publică volumul „Ciopîrtilă”, „Isprăvile lui Ciopîrtilă” (1966), „Ciopîrtilă cascador” (1973), „Zoo-Ciopîrtilă și alte întâmplări” (1978), „Cărțile cu Ciopîrtilă” (1984). E un caz cvasi-singular ca un poet șaizecist să scrie literatură pentru copii, dar, credem, a contat și funcția de șef peste Editura „Ion Creangă”. Sau a fost o scuză pentru a scăpa de poeziile realist-socialiste. „Sunt bune și poeziile de dragoste, spunea Ceaușescu la o plenară, dar scriitorii sunt datori să scrie despre realizările socialismului, ale poporului muncitor”.

Dar să revenim la ceea ce a scris Utan. Astfel, în „Steaua” (nr.5, august 1954), sub genericul „Creația scriitorilor ardeleni în gloriosul deceniu”, publică poezia „Strofe pentru primăvara Clujului”. E mult spus poezie, e o înșiruire de lozinci dedicate muncitorimii. În „Scînteia” din 14 ianuarie 1955, T.U. publică schița „Prietenii nedespărțiți” despre „o adunare comună a detașamentelor de pionieri de la școlile elementare română și maghiară din Mirăslău, adunare închinată frăției poporului român cu națiunile conlocuitoare”. Iată o temă nouă din repertoriul generației '60. A cânta Regiunea Autonomă Maghiară (1952-1968).

La începutul anului 1955, îi apare volumul „Chemări”. În „Gazeta literară” din 10 martie 1955, Dumitru Micu se grăbește să scrie despre cartea de debut: „În general, poetul vădește – fapt deosebit de îmbucurător – stăpînirea tehnicii la un grad apreciabil. Totuși, uneori, el lasă să i se tipărească versuri cu neglijențe bătătoare la ochi (...) Suntem îndreptățiți să pretindem acestui tânăr poet, exigent îndeobște cu sine însuși, o muncă de atelier mai persistentă. Volumul *Chemări* reprezintă o frumoasă promisiune, pe care poeziile publicate anterior de Tiberiu Utan n-o dezminț”.

Ca să exemplificăm, să arătăm că volumul „Chemări” se deschide cu versurile: „Patria mea,/cîntecul meu,/dragostea mea!/Eu am crescut/din pămîntul tău roditor./Brațe mi-ai dat/lira s-o știu înstruna,/Aripi mi-ai dat/pentru cîntec și zbor...” Peste câteva pagini, citim: „M-au trimis ortacii mei...” (La înființarea Gospodăriei Agricole Colective <<23 August>> din Vinerea, Hunedoara”). Cântă poetul: „M-au trimis ortacii mei/Să iau scîndură de tei/Și pe dînsa să încrust/<<Douăzeci și trei August>>”. Studentul de la Moscova revine într-o vacanță acasă, prilej de a scrie: „Din nou în sat...” „Cunosc de prunc tăcutele-i păduri./Dar, mai ales, de oameni sînt legat./ - Din Moscova, de la învățători,/ A'lui Utan s-a'ntors în sat./S-au strîns vecinii:/ - Bine ai venit!/ - Cum e pe-acolo vremea?/ Cînd te-nsori?/ Pînă tîrziu de tot am povestit,/ M-au ascultat vecinii pînă-n zori./... -Pe Stalin l-ai văzut?/...Prin ochi, zîcnind/O lumină în via trecut/Și cît de fericiți au tresărit/Cînd, mîndru, le-am

răspuns:/ - Da, l-am văzut!” (1951) Din „Epilog” mai aflăm: „Ce vreți iar?/ - Să ne mai povestești/Despre socialism, despre trecut.../Despre timpul nostru minunat/Nu sfârșești o viață să tot spui”. Un alt fapt de viață e imaginat în poezia „Convorbire telefonică”: <<Vorbiți cu Moscova!>>/<<Auzi, măicuță? Mă auzi?...>>/<<Tu ești, copilul meu?>>/<<Da, eu.>>/<<...Pe-acasă? Bine.>>/ <<Toți în sat>>/<<Se pregătesc de seceriș.>>/<<...În colectiv au mai intrat/Încă vreo patruzeci de inși.>>/<<...Dar tu, măicuță?>>/<<Eu.... ca eu,/Mereu cu gândul dus la voi,/Și crede-mă că-mi vine greu/Fără copiii amîndoi./Unul la Moscova, cel’lalt/Sondor.../Gîndeam aseară chiar:/De-ar fi un Institut în sat/Și-o sondă de petrol măcar,/V-aș ști aproape>>”...

Dus la Moscova ca să ajungă „cărturar”, cum mărturisește, laudă metrourile sovietice, armata sovietică și cântă Iasnaia Poliana, casa și moșia lui Lev Tolstoi, ori stațiunea termală Issik-Ată din R.S.S. Kirghiză. Avea dreptate Dumitru Micu să-l certe. În schimb, în „Contemporanul” din 18 martie, Lucia Olteanu recenzând volumul, în articolul „Un cântec nou”, arată că Tiberiu Utan „a surprins și s-a impus atenției publicului pentru că afirmă profilul artistic al unui poet nou”. Utan „aduce în poezia noastră o voce tînă cu tonalitățile ei specifice, unice (...) Tiberiu Utan a crescut printre oamenii simpli pe care-i înțelege și-i iubește. Talentul, floarea rară cu care-i înzestrat Utan, a fost dată în grija unor grădinari neîntrepuți, scriitorii și profesorii de la Institutul de Literatură <<Maxim Gorki>> din Moscova. Tînărul întors de la studii în patria lui a aflat fericite motive de inspirație: viața poporului nostru, faptele lui, visele lui, izvor atît de bogat de poezie. Pentru aceasta drumul lui Tiberiu Utan în poezie a fost mai scurt, mai ferit de căutări sterile. El însuși ca poet este un produs al timpului nostru”. Lucia Olteanu aduce în atenție, pentru cei care nu știau, că avem de-a face cu un poet bine școlit la Moscova. Atenție, criticilor! În același sens scrie și Boris Buzilă, în „Scînteia tineretului” (27 mai 1955).

Tiberiu Utan publică din ce în ce mai mult în revistele vremii, despre Lenin, despre colectiviști, despre Volga și oamenii săi, dar și scrieri teoretice. La 10 iunie, în „Contemporanul” îi apare articolul „Însemnări despre poezia revoluționar-romantică”: „Poeziile noastre revoluționar-romantice trebuie să devină acel *ura!* Electrifiant care să facă din luptă condiție fără de care să nu ne putem concepe propria viață”. Iată o nouă denumire a generației ‘60! Alături de „poezia tînă”, cum mărturisea Nichita Stănescu într-un interviu, alături de „generație de creație” (Mircea Martin), „noua generație” (Ion Pop), găsim o formulă după care chiar simți nevoia să exclami: „ura!”, „trăiască generația revoluționar-romantică”.

O generație talentată și numeroasă. În epocă se mai întâmplă ceva. În cîntecul celui de-al V-lea Festival Mondial al Tineretului și Studenților din 1955, Uniunea Scriitorilor din R.P.R. organizează un mare concurs (600 tineri scriitori participanți!). Premiul I la poezie a fost obținut de Sanda Movilă (cam trecută), premiul al II-lea de Dimos Rendis (scriitor comunist grec refugiat în România), premiul al III-lea de Alfred M. Sperber (minoritățile!). Mențiuni primesc: Nicolae Labiș, Florin Mugur și Tiberiu Utan!!! În „Tînărul scriitor” apare un articol nesemnat, intitulat „Schimbul de mîine al literaturii române” în care se vorbește de „generația tînă”. Sunt menționați poeții Alexandru Andrițoiu, Tiberiu Utan (al doilea), Ștefan Iureș, Nicolae Labiș, Nicolae Stoian, Rusalin Mureșanu, Florin Mugur și Gheorghe Tomozei. Utan era o autoritate. La 20 octombrie 1955, în „Gazeta literară”, el publică articolul „Exemplul scriitorului sovietic”, în care-l propune ca exemplu pe N. Ostrovski. Utan e luat și el ca model, e menționat laudativ de „Scînteia tineretului” ori „Scînteia”, alături de Nichita Stănescu, Ilie Constantin și Cezar Baltag. Iară el, ce făcea? Mai aducea aminte de U.R.S.S. („La Ulianovsk”, „Luceafărul”, 1 mai 1958, etc.) sau oferea teme de versificație (ciclul „Cărbune roșu”,

închinat grevei de la Lupeni din 1929. Al. Philippide îi dedică, în „Viața Romînească” (nr.5/1961), un „portret literar”.

Eugen Simion scria și el, la apariția volumului „Versuri”: „Tiberiu Utan își are locul și nota lui originală, provenită dintr-o sensibilitate aparte pentru universul mic, plin de transparențe și suavități. Tonul elegiac al versurilor și atitudinea delicată ce se poate ghici în spatele lor au fost puse în legătură cu comentarii primei sale colegeri (*Chemări*) cu lirismul lui Șt. O. Iosif”. Ov. S. Crohmălniceanu prezintă volumul „Versuri” al lui Utan și „Coloană în amiază”, de Ion Horea: „Tiberiu Utan și Ion Horea fac parte amîndoi dintr-o generație de poeți a cărei maturizare rapidă s-a produs aproape pe nesimțite, sub ochii noștri (...) Au adus o contribuție de prim ordin la dezvoltarea liricii noastre noi (...) Versurile lor exprimă gîndurile și sentimentele maselor muncitoare angajate în opera mîreață de construire a socialismului (...) Tiberiu Utan e un poet autentic, cu o foarte pronunțată individualitate”. În „Scînteia” din 31 martie 1962, George Munteanu comentează: „Armonios și cuprinzător conceput din punct de vedere tematic.” Așa o fi, mai ales că a doua poezie se intitulează, simplu, „Lenin”, din care spicuim: „Întruchipînd Partidul, a clasei noastre forță,/el a aprins în noapte strălucitoarea torță./ Și azi, după decenii, din gestul lui ne pare/ că a țîșnit Planeta cea Roșie, spre soare,/ Lenin scrutează zarea din steagurile noastre,/spre comunism îndrumă cea mai vitează oaste,/ urnind mereu istoria, urmat de-nțreg poporul -/ El, Lenin; visătorul./ El, Lenin; luptătorul./ El, Lenin: viitorul!” Trecem peste ciclul „Cărbune roșu. Lupeni, 1929 – evocări lirice”, reținînd o strofă din „Valea plîngerii”, întrucît se vorbește, pentru prima oară, de sfinți, îngeri, dumnezeu. Dar pentru a-i combate (temă nouă): „Nimeni nu mai dă crezare/ lumii de dincolo, viitoare,/zidită anume de dumnezeu/pentru cei ce-au dus-o aici, la Jiuri, greu!” În „Demonstrație”, „trec șomerii./Fără muncă, fără de pîine,/fără de astăzi și fără de mîine,/pe străzile Lupenilor s-au încolonat,/Un manifest i-a chemat”. În „Roșu pe alb”, poetul devine amenințător: „Prefectul, popa papistaș,/un colonel și doi ostași/intrară-n curte la greviști./<<Ați fost stîrniți de comuniști,-/vă-aflăm noi ac pentru cojoc;/Armata va deschide foc!>>” Tripticul rural” vorbește de colectivizare, de avantajele ei.

Ciclul „Pentru aproape, pentru departe” se deschide cu amplul poem „Rusia”. Vom cita din acesta pe sărite: „Îmi pare-atît de rău/că ți-am pierdut mestecenii, Rusie,/de ani și ani că nu-i aud sunînd/sub pînteni vîntului-/Rusia anilor de studentie./...Început să uit/licuricii izbelor,/gările tale singuratiche/...Le-am poruncit mîinilor/doar atît: să păstreze căldura/mîinilor ce mi-au fost întinse./...același în August-/Octombrie roșu al patriei mele-/același în gări, salutînd,/același pe schele/-această pădure de fier și beton/plantată de Lenin-/același-sfărîmînd/cătușele gravitației,/întîia ștafetă-a Comunei/Trimițînd-o spre aștri...”. Această carte era lăudată de Eugen Simion și George Munteanu. Măcar unii mai aveau talent, mai strecurau o metaforă sau luptau, precum Nichita Stănescu, să întoarcă mersul poeziei, făcînd puține concesii. Dar cu asemenea versuri se ajungea, în 1965, în Biroul de conducere al USSR, alături de Marin Preda, Eugen Barbu, Geo Bogza (președinte: Demostene Botez, vice – Zaharia Stancu, Ion Pas și Simion Pop). Iar cînd toate temele poetice socialiste se toceau rău de tot, inspirația te lăsa, te apucau de traduceri din poeți comuniști.

...Astăzi, Tiberiu Utan e un autor de dicționar. Și un nume de școală, cea din Văleni, Maramureș. Știe generația ‘60 cum să-și conserve eroii. Probabil, în numărul viitor, vom ataca acest subiect! Câți scriitori comuniști au nume de școli, străzi, au busturi. Scriitorii de dreapta nu au voie, sunt scandaluri, procese, nu avem un Elie Wiesel ori Alexandru Florian...

Jean DUMITRAȘCU

Adrian Dinu RACHIERU

Nina Ceranu și romanul sociologic

Împăcând un cumul de activități (prozator, poet, editor, director de reviste culturale, precum *Orient Latin* și *Anotimpuri literare*), Nina Ceranu, ca veritabil ferment cultural, și-a luat în serios toate rolurile. Energică și eficientă, fire voluntară, ea a crescut pe cont propriu, îmbrățișând cu hărnicie polivalența. Prozatoare, în primul rând, debuta cu *Întoarcere cu bucurie* (1984), cuprinzând – cu o privire bărbătească și cu mână sigură – pitorescul danubian, acolo unde existențe umile, marginale se zbăteau, cu asprimi și încrâncenări, într-un tragism fără ieșire. O proză de atmosferă, folosind un limbaj frust și „cerneala memoriei afective”, zicea Laurențiu Ulici, cu suflute vulnerate, chinute. Amintirile, izbucnind din străfunduri, ar fi fost materia primă, desenând, cu stil robust și „tendință viriloidă” (cf. Eugen

Dorcescu), o enclavă oltenească, cu filosofia ei rustică, stăpânită suveran prin oralitate. Deși un titlu precum *Câmpie însoțită* (1988) ne-ar lăsa să înțelegem că suntem invitați într-un univers solar, ferit de urgiile Istoriei. Or, proza Ninei Ceranu, prin următoarele volume, suportă nu doar un transfer spațial, ci și o mutație tematică, ancorând în dezbaterea morală. Atacând teme cu miză înaltă, Nina Ceranu, cu finețe psihologică, încearcă sondajul zonelor adânci, interesată de inadaptare și incomunicare.

Urmărindu-i traseul, putem afla în *Singurătate în doi* (1993) un roman „de tranziție”, orfelină Eda Schwartz, pe tiparul jurnalului, afundându-se în vis; își scrie singurătatea și, deopotrivă, ar vrea să-și șteargă amintirile.

Bine așezată într-un topos, prozatoarea ne oferă, prin *Singurătate în doi* (sub un titlu, să recunoaștem, și comercial și uzat), nu o idilă somnoroasă, ci o autoscopie nemiloasă. Fiindcă autoarea pune sub lupă „un segment din viață”. Iar protagonistă, până va ajunge la aceea „hotărâre mare”, își narează propria existență în care mijește dragostea. Crezând în alt destin, se afundă în vis. Episoadele care se alătură *visului-poveste* (proiectând sperate întâlniri cu Miti Radulovici, avocatul-fantomă care îi bânuie anii tineri) se fixează în solul ficțional. Schimbând gazdele, dar păstrându-le singurătatea, Eda traversează medii felurite și situații confuze. Evadează din căminul-temniță și „domeniul Tipa”, întrebându-se care ar fi fost rostul în casa directorului, doritor a se „hrăni” (platonice) din tinerețea ei; ajunge în camera-muzeu a doamnei Radulovici și, de aici, la doamna Stoica, mama lui Gelu, asistând la pomana de la cafeneaua lui Halal; cunoaște lumea portului, cu foiala și personajele sale unsuroase, încearcă o desprindere refugiindu-se în boală. Angajată în salvarea lui Gelu, amanetându-și bijuteriile, coana Florica află în această străină singurul ei sprijin. Iar străina, tânjind după dragoste, își deapănă – fără a respecta ritmul și ritualul jurnalului – existența greu încercată de potrivnicii. Nu e vorba, însă, de o relatare nudă. După cum, incredințându-se cititorului cu totală sinceritate, naratoarea se adăpostește îndărătul unei ficțiuni secunde. Aceste notații „de jurnal”, bine strunite în regim epic, coagulează pe vectorul

destinului. De altfel, tiparul jurnalului nu se prea împacă cu epicul pur. Dar punctul forte al autoarei rămâne oralitatea. Chiar dacă în dialoguri se strecoară câteva stridente și „oltenisme” sunt în exces, chiar dacă neglijențele nu lipsesc și unele cuvinte (încheare, de pildă) sunt folosite cu îndărătnicie. Fără apetit teoretizant, fără a face din roman o hermeneutică sui-generis, fără a respecta gheto-ul sexului (ca dovadă, alternanța unghiurilor), Nina Ceranu s-a apropiat de „lecția scriiturii”. Prea-plinul existențial e drenat și lumile „de jos”, explorate cu minuție, se răsfrâng în oglinzile unei sensibilități care nu acceptă tranzacția, închegând un jurnal mimat, siropos pe alocuri.

Volumele care au urmat, numeroase, i-au asigurat romancierii un loc de frunte în proza bănățeană: *Cimitirul nevolnicilor* (1994), *Viața la Ithaca* (proză scurtă, 1995), *Umbra Isarioteanului* (1996; reeditat, în două volume, în 2018), *Cartea morților* (1998), *Americanul* (2000), *Strigătul* (2003), *Duhul fluviului* (2006), *Respir sub alt cer* (2009), *Viața între zero și unu* (2014), *Doamna de pe Spion Strasse* (2017), *Cele trei fețe ale orașului* (2021), *Cine cumpără un manuscris?* (2023). Lăsăm deoparte, deocamdată, cele de poezie (șase volume) și notele de călătorie (două titluri), pentru a poposi asupra câtorva romane.

Inevitabil romanțată, *Doamna de pe Spion Strasse* venea după un doctorat consacrat Emiliei Lungu-Puhallo, cercetând arhive, fragmente de jurnal și corespondența învățătoarei de la Izvin. Asumându-și acest destin, „în mare parte nefericit”, prin filtrul inventivității, Nina Ceranu reconstituie – ca datorie – viața de zbucium a unei femei cultivate, cu apetit literar, „așa cum mi-o imaginez eu” (preciza). Cu tandrețe și acribie, ea aduce în prim-plan „o română bănățeană”, „prea liberă în acțiunile ei”, căsătorită cu ofițerul croat Isac Puhallo. Pierzându-și soțul și copilul, Milia, fără a deveni un studiu de caz, își exhibă trăirile; iar prozatoarea inventează o lume, forțând ficțiunea (legenda Grozescu, teatraliștii lui Pascaly, întâlnirea unui Iulică temător, „eterat”, cu Mihai Eminescu). Rezultă, s-a spus, „un roman vintage”, resuscitând o epocă; o frescă socială provincială / album de epocă, folosind lexicul vremii (de unde și un necesar glosar), sondând viața mondenă cu savoare arhaică și pitoresc balcanic. Firește, o restaurație laborioasă după o bogată documentare, suspectată, poate, de intenții feministe, scăldată de unda sentimentală; altfel spus, o plimbare prin existența Miliei, cu toate „iluziunile” ei, câte încap într-o viață („ziare, luptă, poezie, vise, ură, iubire”).

Ca posibilă sociografie, *Cele trei fețe ale orașului* (2021) impune, ca personaj central, chiar orașul, cu vârstele lui (întinerit, încărunit, însângerat), un conglomerat fără odihnă („prea serios, rigid, scorțos”), cu mirajul vestului. Un roman al supraviețuirii pentru „vinituri”, chestionându-se, precum Rica, măturoarea: „oare Orașul ăsta nu poate fi și al nostru?”

Segmentat, dezechilibrat, recuperând „spiritul Timișoarei”, romanul impune o confruntare, cu mereu alți competitori. Între Fortunat Sfârcea („filarmonicistul”), fără ambiție, un ateu pasiv și Crăița cea inventivă, fugind de singurătate, aducând în scenă și repere familiare (D. Ureche, cenaclul *Ridendo*). Cu nechibzuitul Erwin, „fără frâne” și Olga Radu, activista, fosta ilegalistă, cu boema derizorie și lumpen-proletariatul, prinzând „trenul industrializării”. Purtând, cu toții, povara urbei; fiindcă, „Cetatea e mare, omul mai nimic”.

Tot o sociografie, investigând promiscuitatea „marginilor”, ar fi *Viața între zero și unu*, văzută de Radu Ciobanu ca „un roman sociologic”. Pătrundem în comunitatea baraciștilor, în acel ghetou (ca „depozit de suflete”), o lume dură, vulnerabilă, dezrădăcinată, trăind sub semnul provizoratului, în plin proces de *rurbanizare*. Un spațiu de margine, răvășit de conflicte și violențe, în care noii veniți, depeizați, simt amenințarea Orașului orgolios / burg al promisiunilor. În acest ghetou multietnic, duhnitor, populat de lumpeni, se desfășoară – sub culorile neorealismului – o altă confruntare, cu efecte traumatiche. Se ciocnesc, în regim confesiv, două tipuri de civilizație, ca joc de oglinzi: o lume rurală, debusolată (a șantieristilor atrași de mirajul orașului), respectiv a „urbanizaților” (ca proces incipient), în tranziție, o microcomunitate labirintică în care evenimentele (o crimă, spargerea unei nunți) află în cadrăta Nadia Duțămăre, atrasă de lumea lumpenilor, un posibil cronicar. Romanul capătă o turnură polițistă iar evenimentele (crima, nașterea) dobândesc o semnificație simbolică. Intimizând o temă mare (devenirea Orașului), cu efecte dramatice, judecând sociologic (dezrădăcinarea), autoarea pătrunde în această lume subterană dovedind, cum s-a remarcat, pe fundalul știutei scriituri virile, un „realism compasiv”. Fiindcă, ne înștiințează fostul milițian Mitriță, „Cetatea n-are nevoie de venituri”. Chiar dacă romanul crește sub protecția spiritului feminin, maternal, de regulă.

O temă riscantă, asumată, descoperim și în *Cine cumpără un manuscris?* (2023), cochetând cu psihopatologia. Protagonistul, Ovidiu Armeanu, suferă de dedublare, fiind „câteodată și altcineva”. Această „tulburare de identitate dissociată”, în regimul alternanței, îi asigură, fugind de realitate, fie o identitate ilustră (poetul Ovidius Publius Naso, adică Don Ovidiu, exilatul), fie, în partea pragmatică, redevenind fiul lui Radu Armeanu, fost preceptor, agresat, internat, alungat de mama vitregă, cea „cu gura plină de ocări”. Evadat din profesorat și căsnicie, însoțindu-se cu vioara și șevaletul, ginerele fugar va scăpa de Mitu Dobre, socrul-dictator (care îl voia priponit în Flămânzeni) și de soată, evlavioasă Teodora, adunând cruci, pentru a începe o nouă viață. „Insul cu scripca” va ajunge pe un șantier de desecări, în zona frontierei, printre căminști (alături de tupeistul și impulsivul Cornel Belimacea), fiind paznic la lubenițe. *Omul fără acte*, venit din alte timpuri, printre fleșurile de memorie, ține un jurnal, se întoarce acasă, își expune „măzgăliturile” în curtea Ioanei, inaugurând o mini-galerie, e privit ca un „extraterestru”. Între două mari repere culturale, Ovidius și Ulysses, *noul Ovidiu*, un artist dublu (pictor, viorist), cu bolile și nevoile lui, ar fi bun de azil, crede Ioana lui Iancu, „un pic de neam”, după scena botezului, cu țurloaiele spălate. Dar „desprinderea” de umbră nu e cu putință.

Ca „legatară” a ținutului mehedințean, cum remarca Ada D. Cruceanu, mereu inventivă, testând – ca discurs epic – tehnica amânării, cu un bun control al oralității, oferind cărți cu încărcătură simbolică, Nina Ceranu (născută Manofu, la 17 decembrie 1948, la Jiana), harnică, tipărind volum după volum, acoperă un larg areal problematic, schimbă dezinvolt registrele și structurile epice, încearcă (și reușește!) să se *reinventeze*.

*

Dacă „toți prozatorii care se respectă sunt niște poeți”, ne reamintea Mircea Horia Simionescu, s-ar cuveni să vorbim, fie

și în treacăt, despre poezia Ninei Ceranu. De fapt, descopeream o latență poetică în cam toate scrierile ei. Și „romanul epistolar” *Libertățile bufniței*, pornind de la o întâlnire pe Internet cu necunoscuta Ana Chelariu (din America), acceptând „comunicări fără față” (martie 1999 – decembrie 2001), câștigă, treptat, o altă temperatură a tonului, „străinele” devenind personaje. Iar romanul *Respir sub alt cer* (2009), pe suport minimalist și autoscopie, testând o altă formulă epică (adâncind psihologismul) este, prin jurnalul unui bolnav incurabil, puternic, pariind „cu datele ultime” (Ștefan Iachint) în clinica doctorului Lange, o tentativă de supraviețuire prin „ecou”, în „timpul viu”, reverberând în sufletele semenilor. Nina Ceranu s-a încercat în diverse structuri epice, impresionând prin observația realistă și forța dialogului; și, nu mai puțin, prin nota elegiacă. *Duhul fluviului* avea un timbru exotic și invoca legile nescrise ale gândirii arhaice. „Experiența cu Matei”, în *Strigătul* (2003), radiografiază criza cuplului, râvnind simbioza sufletească. Jurnalul secret al Nadei (v. *Viața, între zero și unu*) aduce în scenă o puzderie de personaje și un univers pestriț, consfințind o înfruntare: între orașul tentacular, rece și viermuiala fetidă a „ghetoului”. „Inelele” romanului, identificate de Alexandru Moraru (ghetou-Periferie-Cetatea suficientă sieși), asigură, finalmente, prin pruncul miresei, tocmai triumful vieții. În fine, întors acasă, „pe decindea Dunării”, Ovidiu Armeanu (v. *Cine cumpără un manuscris?*) descoperă că rădăcinile sunt mai puternice decât aripile.

Totuși, poezia, anunțată editorial în 2004, prin *Nihil Sine Deo* va fi o constantă în creația Ninei Ceranu, definind o *stare* (ca încălțătura emoțională), confirmată cu o anume ritmicitate: de la *Menuetul singurătății: unu, doi, trei...* (2007) la *Imnele neîntoarcerii* (2010), *Pulberea de sub piciorul tău*, *Grădina din Via Mosca* (2019) și, recent, *Apele care ne poartă*. Sunt, așadar, binevenite pauze lirice, provocate de întâlnirea cu „italicul pământ”, de pildă, dar și exerciții meditative a „omului de pământ”, marcând aventura terestră când „viața trece-n uitare”. Nina Ceranu privește prin ferestrele sufletului și încearcă să fixeze în pagină „gândurile-cocori” sau „marea-ființă”. *Apele care ne poartă*, volum bilingv, în traducerea lui Ivo Muncian este chiar o biografie lirică, purtând – la vedere – rănilor memoriei. Cu stampe rurale, cu amintirea mamei, plecată pe drumul neîntoarcerii („pământ de flori”), cu povestea nefericitei Anna și gândul morții, volumul propune un „parcurs odiseic” (cf. Viorica Stăvaru) în căutarea rădăcinilor, reînviind, prin versuri meditativ-reflexive, un topos identitar.

Și notele de călătorie (*Ceea ce luăm cu noi*, 2005; *Heidi n-a văzut Roma Termini*, 2009) cultivă aceeași geopoetrie, impunând un stil. De colorit local, cu tipologii aspre, lumea Ninei Ceranu, îndelung exersată este, s-a remarcat, „oglindea veridică a unei zone”: zbuciumată, conflictuală, cu poftă de viață, eliberând „resurse paseiste” (cf. C. Stana). Vădind virtuozitate compozițională, prozatoarea își asumă combustia / trăirile personajelor, traversează, cu un limbaj divers, medii felurite, testează, volum după volum, cu neglijențe, alte structuri epice. Ea debuta cu reportaj (în 1970, în ziarul mehedințean *Viitorul*) și e fidelă, credem, romanului sferoid. Prin 2001, într-un mic eseu, Ionel Bota îi dedica un excurs exegetic convingător, *Povestitorul și provocarea destinului*, de dorit a fi adus la zi. Implicată pe varii fronturi, fie revuistic, fie editorial, întâmpinând – la *Eubee* – lucrările confrăților sau ocupându-se de *Chubul de la Timișoara* (în destrămare, pare-se), Nina Ceranu e capabilă, de la un titlu la altul, de a se *reinventa*. Să luăm aminte la spusele lui Dumitru Radu Popescu, consăteanul, întâmpinându-i debutul: da, pentru a exista, „lumea are nevoie de o tăbliță și un condei”. Or, Nina Ceranu – scria marele prozator – are tăbliță și condei. Și „asta e sigur”...

Calea și adevărul lui Victor*

Într-o zi, înainte de prânz, gardianul deschise ușa. Victor și popa, care, între paturi, își băteau porțile lor de mătânii peste sută, se opriră.

- Drepti! Aliniați!, urlă gardianul.

Deținuții săriră din paturi în poziție de drepti.

- Ce faci, criminalule, dormi?, se răsti el la profesorul universitar care rămăsese culcat. Nu se ridicase, dar încerca din greu. Nichifor se repezi să-l ajute. Gardianul îi repezi un pulan pe spate.

- Ce faci, borfașule?! Ți-am zis drepti, rămâi drepti, până ți-o zice eu. Nu ești de capul tău aici!

- Tovarășe, e bolnav. E bătrân. Nu se poate ridica singur, îi răspunse preotul.

Gardianul începu să-l lovească cu sete.

- Îmi răspunzi mie, maimuță mistică, cine te crezi, crucea mamii tale de criminal jegos, îi zicea și îl tot lovea. Drrrrepti! Paștele mă-tii, anafura și grijania mă-tii!

Părintele luă poziția de drepti sub ploaia de lovituri. Gardianul îl mai lovi de câteva ori, apoi se întoarse spre profesor. Acesta încercase să se ridice, își scosese picioarele de sub pătură și le lăsase în jos, spre pardoseală, după care trunchiul i se prăbuși epuizat înapoi în pat. Gardianul începu să urle, în ultimul hal de enervare. I se părea că deținutul își bate joc de el.

- Drrrepti! La marginea patului, borfașule, că te nenorocesc. Scoală-te, n-ai?

Se repezi cu pulanul să-l lovească. În acel moment preotul se băgă între pulan și profesor. Încasă el ploaia de lovituri.

- Ce crezi că faci aici, nenorocitul!, urlă la el gardianul.

- Nu-l lovi pe profesor că îl omori, îi spuse popa foarte calm, ștergându-și sângele care îi curgea din nas.

- Și, dacă îl omor, ce?

- Nu e condamnat la moarte.

- A, nu?

- Nu.

- Mă, da' te-ai găsit tu mai deștept să-mi dai mie lecții? Ești avocatul lui?

- Nu, dar ... e bolnav.

- E un dușman al poporului, un criminal. Așa sunteți toți. Trebuie să fiți stârpiți de pe fața pământului. Un criminal mai puțin, ce contează? Îndrăznești să te iei în vorbe cu mine? Biiiine! Te învăț eu minte! Marș la izolare. Ieși! Ieși! Ieși afară!

Părintele ieși afară din celulă. Gardianul după el, îl lovea cu pulanul în spate. Ușa se închise în urma lor și se auziră zăvoarele trase. De pe hol răzbăteau icniturele popii la fiecare lovitură. La un moment dat, se auzi o bufnitură. Popa Nichifor căzuse, cât era de mare. Gardianul îl lovea cu picioarele. „Na! Na! Na! Să te sature să mă mai sfidezi.” Popa nu mai icnea. Apoi, mai mulți gardieni se auziră tropăind grăbiți. Duceau cu ei o targă. Îl luară pe părintele Nichifor și îl duseră pe sus la izolare. Izolarea era o celulă îngustă, de o persoană, complet lipsită de lumină zi-noapte, fără pat, unde deținutul primea de mâncare o fiertură limpede și o coajă de pâine o dată la trei zile.

Victor era revoltat. Tot ce se întâmplase sub ochii lui era profund nedrept. Gardianul, loviturile, pedepsirea părintelui. Ar fi vrut și el să îi ia apărarea profesorului și părintelui Nichifor, dar îi fusese frică. Părintele avusese acest curaj și fusese călcat în picioare. El fusese singurul care se împotrivi gardianului turbat. Unde fusese Dumnezeu, Dumnezeul

părintelui, atunci când acesta cădea sub loviturile bestiei turbate? Nu. Tot ce s-a întâmplat e o dovadă că Dumnezeu nu există, gândea el. Dacă ar fi existat, și-ar fi apărat preotul care se purtase eroic, se sacrificase în numele Lui. Nu ar fi permis să aibă loc nedreptatea strigătoare la cer. Părintele fusese dus leșinat la izolare. Știa că, acolo, de-abia rezistau cei mai sănătoși. Poate că părintele nu va mai ieși viu din gaura aia întunecată. Îl ura pe Dumnezeu. Cum poate să lase să se întâmple așa ceva? Iar pe preot îl diviniza. Sincer! Ce curaj! Ce uitare de sine! Ce aleasă umanitate! Ce dragoste pentru aproapele! Ce simț al dreptății! Mersese până la anularea instinctului de supraviețuire. Hotărât lucru! Părintele era un om cu totul deosebit. Trimiterea la izolare a preotului îi afectase pe toți. Mult timp nimeni nu mai zisese nimic. În celulă a fost mai liniște ca niciodată. Apoi, la un moment dat, Victor sări din patul lui de la nivelul al treilea și începu să bată mătânii. Până să ajungă la o sută i se mai alăturară câțiva, câți încăpeau pe culoarul dintre paturi. Nu știau toate cuvintele liturghiei, dar câteva rugăciuni tot știau. Le spuneau în fiecare dimineață, înainte de masă și seara în loc de vecernie. Doreau să facă ceva pentru preotul care se sacrificase în apărarea unuia dintre ei. Și, cel mai nimerit omagiu, era să facă ce le ceruse. Unde mai pui că mătâniile și rugăciunile erau revolta lor împotriva închisorii nemeritate, a nedreptății și abuzurilor. Prin ele se simțeau liberi și rezistau astfel în fața regimului de îndobitocire și înrobire sufletească la care erau supuși.

Într-o dimineață, Victor văzu că ceva se schimbaseră în atitudinea profesorului. Era culcat pe spate, învelit până la gât, cu mâinile încrucișate pe piept. Stătea nemișcat. Avea o figură senină, mulțumită și, parcă, zâmbnea. Victor îl zgâlțâi ușor de umăr. Profesorul nu dădu semne de viață. Era clar! Se eliberase. Comuniștii nu mai puteau să-i facă rău. Le spuse și celorlalți. Aceștia se adunară lângă pat. Celălalt profesor universitar le vorbi despre colegul lui. Se pare că era unul dintre cei mai mari profesori universitari români, recunoscut în străinătate și membru al mai multor academii din lume. Premiat. Cu o operă monumentală în domeniul fizicii atomice. Apoi începură să spună rugăciunile de dimineață, în jurul trupului neînsuflit. „Să-i fie țărâna ușoară”, zise unul dintre țărani.

- El e de vină, zise unul dintre bătași. Din cauza lui ne-am pus rău cu gardianul. El l-a enervat. Putea să facă un efort să se scoale, dacă i s-a dat comanda „drepti”. O să vedeți că gardianul nu va uita. Va veni și se va răzbuna pe fiecare dintre noi. Așa că nu-l mai căinați atâta pe mort. Bine că a murit. Măcar bulangiu nu va mai avea pricină de enervare și, poate, ne va ierta.

- Ești un prost, îi spuse profesorul universitar.
- Pe cine faci tu prost, măi, căcat de profesor ce ești, îi răspunse bătașul și se protăpi în fața lui, suflându-i în gură, gata de bătaie. Pe cine, mă? Puță bleagă!
- Fii mai cuviincios. Trebuie să ai respect față de acest om care a murit și care a fost un om de valoare, nu un terchea-berchea ca tine.
- Pe cine faci tu, mă, terchea-berchea? Vrei să fii al doilea pe lista morților?
- Mă ameninți cu moartea? Ticălosule!
Bătașul îi răspunse cu un pumn în gură. Profesorul căzu. O mare mirare se citea pe fața lui. Mardeiașul începu să-i care la picioare în cap cu bocancii săi de deținut. Atunci intră gardianul. Îi trase un șut în șezut smardoiului de îl aruncă în celălalt capăt al celeulei.
- Ce faci aici? Nu știi că numai eu am dreptul să bat în celula asta? Și îi arse un pulan peste figură de îl puse jos.
- Ce s-a întâmplat aici?, întrebă el.
Mai mulți începură să vorbească deodată. Nu se înțelegea nimic. Până la urmă gardianul urlă: „Linișteeee!”
Deținuții amuțiră.

- Am înțeles, zise gardianul. Amândoi sunt vinovați. La izolare amândoi.
- Nu. Șefu! Eu nu sunt vinovat, se repezi bătașul. El a început. Mi-a zis terchea-berchea.
- Păi, ți-a zis bine. Asta ești. Un mizerabil, un criminal. Tu nu ai nimic de zis?, îl întrebă pe profesor.
- Nu. Nu am nimic de zis. Poate doar că își bătea joc de acest coleg al meu care a murit azi de dimineață. A fost un om excepțional. Nu merită să-și bată joc de el un terchea-berchea.
- Vedeți? Vedeți? Iar m-a făcut terchea-berchea.
- Mă-ta te-a făcut terchea-berchea. Taci. Te mănâncă spinarea?
Gardianul agita în mod periculos pulanul. Mardeiașul tăcu și se retrase strategic în fundul celeulei.
- Biiiine! Avem și un mort. Buuuun. Am ce scrie în raport. Un mort și doi la izolare. Cine l-a omorât?
- Pușcăria!, răspunse profesorul.

*Fragment din capitoul 14, al romanului „Fiii Tatălui”

Gabriel KLIMOWICZ

Fiction review

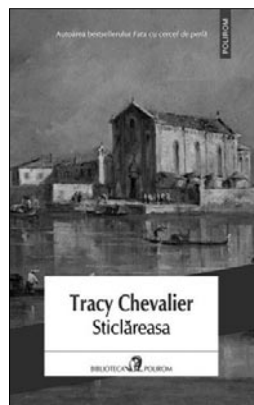
Neclintirea de sticlă a apelor

Tracy Chevalier, scriitoarea de origine americană stabilită de foarte mulți ani în Anglia, aduce un nou suflu în romanul de atmosferă, prin reconstituirea istorică a unor lumi de mult apuse, permițând în acest fel cititorilor să ia contact cu universuri fascinante și ritmuri ale timpului care pare fără sfârșit.

Sticlăreasa, romanul apărut la Editura Polirom (2024), în traducerea fără cusur a Veronicăi D. Niculescu, este povestea unei generații de meșteșugari din epoca medievală, având-o ca eroină pe Orsola Rosso, o sticlăreasă care pătrunde cu greu în lumea închisă și aspră a bărbaților, sticlari din tată în fiu, de pe insula Murano. Femeile nu erau îngăduite în atelier, sticlăria nu era considerată potrivită pentru ființele fragile, dar cu toate acestea Orsola reușește cu tenacitate să-și câștige un loc al său.

Pe insula Murano, o singură femeie îndrăznise să lucreze sticla, iar Orsola nu își imagina cum de se putuse întâmpla una ca asta. Era vorba despre Marietta (Maria Barovier), o sticlăreasă care făcea parte dintr-o veche familie de sticlari, aflați în competiție cu cei din familia Rosso. Această femeie strașnică avea să-i schimbe destinul Orsolei, învățând-o cum să lucreze o *rosetta*, mărgeaua care se putea obține din tije de sticlă încălzite la flacăra unei lămpi cu seu. Colțul mesei din bucătărie avea să devină micul său atelier. După îndelungi exerciții, departe de ochii fraților săi care nu ar fi fost de acord cu noua ei îndeletnicire, Orsola învață să stăpânească sticla și să obțină primele măgele. Tot în ascuns, izbutește să le vândă apelând la bunăvoința unui negustor cu care familia ei avea relații îndelungate. Astfel, minunatele ei măgele roșii, sau verzi-albastre ca apele lagunei, ajung mai întâi pe *terraferma* (Europa), apoi pe continente îndepărtate.

Întâmplări cutremurătoare se abat asupra locuitorilor insulei Murano și, în consecință, asupra familia Rosso: ciuma, moartea celor dragi, inundațiile, lipsa materiei prime, sărăcia. În astfel de vremuri dificile, Orsola reușește să vândă măgele și piese din sticlă și să-și întrețină numeroasa familie fără să se plângă, cu o nesfârșită răbdare, cu modestie și încredere în forțele sale. Își întemeiază propria familie după ce este silită de

împrejurări dramatice să renunțe la prima ei dragoste, însă durerea acestei pierderi rămâne în permanență vie.

„Fusesse durerea, apoi amintirea acelei dureri, iar în cele din urmă amintirea amintirii, unde rămăsese blocată de mulți ani, privind înapoi la acel moment cu Antonio ca printr-un telescop, cercetându-și sentimentele cu curiozitatea obiectivă a unui om care nu le mai simte de-o vreme. Câteodată, atunci când primea un delfin de sticlă, ceva se reaprindea, ca un dinte subit iritat de-o durere străveche.”

Spiritul de sacrificiu, devotamentul, dorința continuă de a-și transforma măgelele *millefiori* în adevărate opere de artă și de a fi ancorată vremurilor, în interiorul breslei atât de închisă a sticlarilor, sunt atribute care fac din Orsola un personaj complex, o eroină în adevăratul sens al cuvântului.

Tracy Chevalier ne oferă în acest roman o minunată lecție despre frumusețea artei străvechi a sticlarilor, despre relația pe care meșteșugarii o aveau cu scurgerea timpului, absorbiți de măiestria muncii lor, și nu în ultimul rând despre oamenii melancolici și sarcastici ai orașului plutitor, atât de seducător în neclintirea de sticlă a apelor.

Liliana RUS

ARTE POETICE

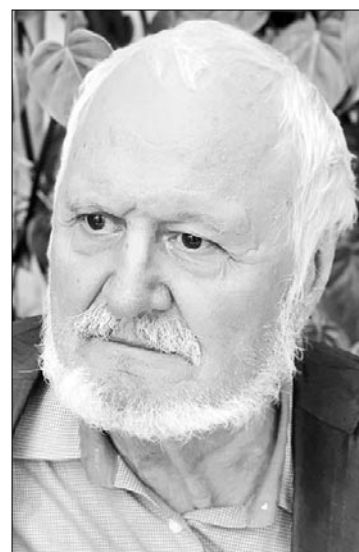
■ Nr. 135
■ Iunie 2025
**Cafeneaua
literară**

Șerban Codrin Denk - 80

Cărțile, liber mundi, mundi liber

Rătăcit în biblioteca-univers, din sumedenia de tomuri
scrise, copiate, plagiate,
adnotate, ilizibile ori nescrise, de opere incomplete, de
opere imperfecte,
de enciclopedii neisprăvite și de calendare astrologice, nici
în imaginație n-am
citit, n-am cercetat toate cărțile, oricât există un sfârșit al
infinitalui, dar am
făcut-o cu răbdare, preocupare, detașare, implicare, obosit
sau pus pe gânduri, cu
mirare de fascinantele relații dintre forțele gravitației
universale și rafturile
supraîncărcate, dintotdeauna îngăduitoare.

Una dintre cărți, cea mai aleasă, cel puțin așa se crede, cu
cât ne tot scufundăm
mai adânc în valurile ei când celeste, când tulburi,
constatăm cum este
comentată de pe inaccesibile amvoane, sau este cântată în
altare, iar meșterii
giuvaergii o îmbracă în somtuose acoperăminte de aur;
Aici apare îndoiala: din ce în ce mai mulți o bănuim o
constelație de basme și poeme,
ori mai dramatic, deja o făclie stinsă, de unde, cu violență
sau numai insidios,
din ce în ce mai insistent apar propuneri să fie rescrisă
alături de toate
ceasloavele, de toate bibliotecile, de toate religiile cu
sutrele, cu surah,
cu evangheliile, laolaltă cu imnurile sacre, cu miturile,
poveștile, epopeile, odele,
cu toate cosmologiile și astrologiile,
Dimpreună cu toată istoria îndurându-și oricâte
încăpătoare canioane de cenușă,
deșeuri și moloz, nimic să nu se mai salveze din ideile
deraiate,
Din controversile teologilor și ale filozofilor, din certurile
psihopaților cu teorii despre
relativitatea spațiului și timpului, despre materia pierdută
între relații
și evenimente cuantice; nimic
Din maimuțele și elefanții și urșii din jungla lui Kipling, din
pisica lui Schrödinger,
care, în loc să pună ghearele pe fizicienii variabiliști și pe
astronomii amețiți
de numărătoarea galaxiilor, se preface vie și în același timp
moartă; nimic

Din viziunile confuzilor cârpaci de teorii; nimic din
făloșenia bezmeticilor făcători
de utopii; nimic din ciurdele de balene albe bântuind
oceanele; nimic
din inadaptatul Hamlet, din aiuritul șoricel de bibliotecă
Don Quijote, din idiotul
prinț Mășkin; nimic din parveniții lui Balzac, din oamenii
de prisos, nimic
din bocetele dintre ziduri dărâmate de cai troieni să nu mai
răzbată; nimic
Din naivitatea Micului Prinț; nimic să nu supraviețuiască
alături de același nimic
fărămițat în sumedenii de cărți mai degrabă de ignorat,
opere complete
și comentate și abandonate și uitate, citite pe pupitre până
la tocitul coatelor,
Sau pe genunchi, adnotate și mormăite, unele, de sacerdoți
iluminați, fanatici
ori analfabeți, altele, de filozofarzi cât de cât credincioși ai
iubirii
de înțelepciune, de moralști și de imoralști, de nebuni
vizionari, de nătărăi
și șmecheri, de logicieni și gură-cască,
Ignoratele cărți și cărți, obsedantele, clarvăzătoarele și
necrezutele pe cuvânt precum
Casandra, năpăstuitele cărți, abandonatele, aruncatele
cărți la casare, continuu
neglijatele cărți, până în absolutul vacuității, trecutele
orbește, adică omenește,
cu vederea pe rafturile dintotdeauna neîncăpătoare ale
universului-bibliotecă.

Cioara

Cu mințile vraiste, îți faci veacul plimbându-ți umbra prin livadă, așa ți se întâmplă
dacă nu pui umărul la treabă; din când în când auzi un pocnet sub talpă, ce ciorile?
Calci din greșeală un melc, tocmai prilej, cu surprindere, să pui ochii pe o nucă;
Te apleci, însă, între greoaie fâlfâiri, un *corvus frucilegus* ți-o ia înainte și zdrang!,
pe acoperișul de azbest al magaziei cu sape, motocoase și greble, un zbang!
zgomotos;
Ți-i dat să recunoști într-o croncănitoare prevestitor de neagră cine mai știe ce viitor
strămoș, peste sute de milioane și milioane de ani, al unei noi specii de *corvus*
sapiens, zburătoare prin arhaice pădurile de castani și aluni,
Fără labe răpitoare și urâtenie păroasă de maimuță, precum lacomul *homo sapiens*, ci,
cu aripile, gălăgioasă *aves* va mângâia filozoficele elemente primordiale, focul
solar în armonie cu pământul, apa, aerul.

Peste vremuri, vreun Adamcorvus în cârdășie cu vreo iscusită Evacorvus îi vor
imagina pe croncanii creatori și miturile fondatoare, dramele marilor martiri,
căci vor apărea, între fluvii, nouri și pustii, mulțimi de Corvusjupiteri
cu fulgere în gheare, câte un Corvusiehova întronat pe fulgerate vâruri
de munți, cârduri de Corviiovi jumuliți, îndurându-și penitențele pe grămezi
de ciocălăi, sămburi spârți și coji înspinate de castane;
Furând întâietatea, harnic și îndrăzneț, masculul va născoci spărgătorul de nuci,
mașinăria de cârpit pene și, nu în cele din urmă, înalta maiestate a regalității,
cu primul cioroi mai ambițios peste zburătăcita sa curte princiară, cu noile ordini
marțiale în stoluri, cu închisori în peșteri, pentru lilieci și răzvrățiți;
Pervertite, rândunele de tip nou, cele mai conștiente, vor zidări, de chirpici, pe culmile
tuturor Cioralpilor, Ciorcarpaților, Ciorolimpilor, Cioraltailor, cuiburi fortificate
pentru cei mai iubiți Fii și Fiice ale cârdurilor;
În evlavioasă sclavie, vrăbiile vor născoci scrisul pe tăblițe de noroi și numărătoarea,
la început a boabelor de orz în hambarele împărătești, să țină evidența, în cotețe,
a galinaceelor cotcodăcitoare, să măsoare sumedeniile de curcani alergători prin
prerie, pe când păsărețul nobil,
Cu lire și harpe și cobze în panopliile cozilor, cele mai fastuoase, nu le va interesa, ci
numai cocoșii rotindu-se cu trufie împrejurul găinușelor prin singurătate
luminișuri de pădure, precum va înnodea povești, fără să roșească până în albul
ochilor, un atotochitor vânător cu degetele în oale cu sarmale și pe trăgaci într-o
țară ciorcarpatină de dincolo de negură.

În încăierarea pentru adevărata credință a fericitorilor, confesiunile politeiste și
filozofiile în șiraguri de mătânii de la materialiste la idealiste vor fi prigonite
de acaparatoarele religii monoteiste, cu slujitori echipați în odăjdii cusute cu fire
de mătase neagră, cu mulțimi de sancțiuni contra uliilor imposibil de înlănțuit,
Împotriva coțofenelor eretice și privighetorilor dintotdeauna disonante, oricât ar fi de blânzi și în creștere zorii de primăvară.

Din ceruri, în plisc, nemaîncăpându-și de previziuni, o cioară va aduce izbăvitorul
foc, al patrulea element, ispravă tocmai bună să o încătușeze pe o pedepsitoare
stâncă sub lăcomia criminală a teribililor vulturi pe următorul Ciorcaucuz,
De unde pasionatul prilej pentru un profet cu îngrămădeli de furuncule sub încălceala
bărbii de croncan să o declare, ce înaripată acuzare, cea mai mirabilă
binefăcătoare din calendarul martirilor.

În stepele friguroase ale Ciorasiei, un pricăjit pui de corb va îmbrânci la moarte peste
jumătate din prășilele celorlalte mii de stoluri, până se va cocoța în rangul
tuturor rangurilor, de Corvusginghis-Han, unde vom recunoaște o Tornadă-
peste-Lume-a-unui-Corvus-Domine-Deus-asiaticus;
Astfel, în aer și în hoarde, de la oceanul din răsărit, cu piramide mărețe, de găinaț, de
capete și gheare până în megaliții de oase ai apusului, se va clădi planetarul
imperiu al Cioraniei –

Ceea ce te cutremură și te face, orbește și pe mutește, să te izbești de un trunchi
de măr pădureț, cu ghimpi și cioturi, încât, cu mâinile în cap, te râd și ciorile, iar
tu înjuri cu totul nepotrivit dinaintea solemnității păsărești a momentului.

Așa ți se întâmplă, cu nasul smiorcăit și zgâriat și dureros, prin câte livezi îți faci
veacul, sau printre ce galaxii îți pierzi ochii obosiți, când, dintr-odată, cât cioara
în par, auzi un pocnet sub talpă, nicidecum de melc strivit, ci mai degrabă
de nucă neridicată la ceruri de un plisc smolit, rău prevestitor.

Cu câtă hărmălaie și zdrăngănituri în tobe de tinichea, barzii înaripați zboară în stoluri
deasupra celor mai înspinați și mai burzuluiți salcâmi și, sporovăit, clămpănit,
trăncănit,
Își ciopârțesc în ciovârte epopeile, își croncănesc sutrele, își răcnesc ditirambii,
își gârâie surele, își ciorovăiesc tragediile, își găinătează mantrele, își ciugulesc
de gătițe vede, își zburlesc imnele, își smulg ochii și venele cu ghearele, odele
și idilele odată cu penele,
„Cârâie, cioară, cumplita ciordeală ce chinuri cobise...”

Virgil DIACONU

Despre suflet

Vezi? S-a lăsat noaptea, deși este ziua.
Căinele urlă, chiar dacă nimeni nu trece pe drum.
Și poarta de lemn plânge fără nicio pricină...
Cine a lăsat-o deschisă? A intrat cineva?
Cine mi-a răscolit manuscrisele,
aceste scrisori de dragoste pentru nimeni,
pe care le scriu încă de la începuturi,
de parcă aş scrie cartea *Facerea*?
Și din cana cu apă cine a băut?

Cred că se întâmplă ceva peste puterile mele...
Vederea mi se tulbură, gândurile se întorc din lume acasă.
Ele, care au locuit în palatele Domnului
și la pieptul Prințesei,
se întorc acasă. Se întorc în camera de lucru, în scriptorium,
unde vor sta alături de toate visurile
și răătăcirile care m-au consacrat...

Cred că se întâmplă ceva peste puterile mele...
Până și Soarele s-a ascuns de mine, nici nu mai știu
dacă mâine îl voi găsi în locul unde l-am lăsat
și dacă el va mai coborî pentru mine hamacul de raze
în care legăn copilul în fiecare zi...

Poate că zarurile deja au fost aruncate...
Chiar și apa din fântână a început să vorbească în dodii.
Are să îmi spună ceva? M-a strigat?...
Numai stelele în flăcări, acești licurici ai Domnului,
îmi trimit prin hăul întunecat lumina lor
ca să nu mai strig toată noaptea sub stelele reci...
Și ca să nu mai spun nimănui
că Îngerul care cotrobăiește prin mine
îmi schimbă toate cuvintele din manuscrise,
că înlocuiește răsăritul cu apusul,
victoriile cu înfrângerile,
sau vuietul mării cu acest cântec de greiere...
Cred că Îngerul nu are încă încredere în mine
și mă pune la încercare...

Ai văzut? S-a lăsat noaptea, deși este ziua...
Căinele urlă, chiar dacă nimeni nu trece pe drum...
Și din cana cu apă cine a băut?

25 martie 2025, de Buna Vestire

Despărțire

De azi, sărutul s-a rupt în două,
clipa s-a frânt.
Fiecare a luat jumătate –
jumătate de viață eu, jumătate tu.

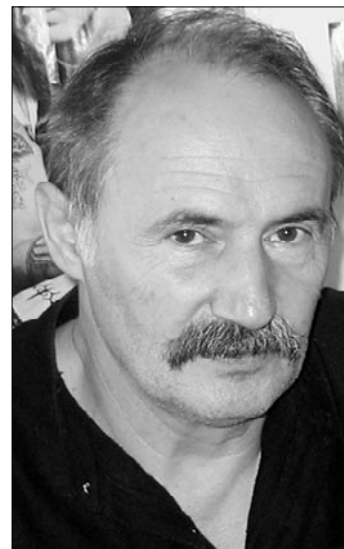
Desigur, Domnul a creat două lumi,
însă el s-a gândit la o singură îmbrățișare,
la o singură lume.

Eu trăiesc într-o jumătate de lume,
tu – în cealaltă jumătate.

Tocmai de aceea te caut, Prințesă,
de la cartea *Facerea* și până la steaua.

Desigur, tu ești prințesa cu unghii albastre,
ești floarea de cireș care a înflorit în tristețea mea
cât Siberia...

Și abia ce te-am luat în brațe cu tot cerul,
cu toată marea, că Domnul ne-a și dat afară din Grădina Lui,
cu cer cu tot, cu mare cu tot...
Cine să-l mai înțeleagă pe Domnul?
El, care se gândea la o singură îmbrățișare,
ne-a dat afară din Grădină...

Cred că de-acum înainte trebuie să ne descurcăm singuri,
adică fără Domnul... Cred că trebuie să mutăm Grădina Lui
în inima noastră, pentru că de aici
nu ne mai dă nimeni afară...

Desigur, eu îmi fac veacul
între cartea *Facerea* și clinchetul râsului tău...
Eu sunt un clopot de bronz care vibrează când îl atingi,
eu sunt un clopot care vorbește...

Ia-mă în brațe și ascunde-mă bine –
a spus poetul care a scris cartea *Facerea*, ia-mă în brațe...

Martie 2025

Scrisori...

De ce-mi mai scrii?
De ce-mi mai scrii scrisori?
Mai arde prin cenușa nopții
vreun tăciune? Mai auzi tu șoapta
care te ia de mână pe strada Paradis?
Mai arde-n tine jarul primelor atingeri?

Mai auzi tu strigătul din șoapta
care te strânge-n brațe? Îl auzi?
Ți-a mai rămas un vis nesugrumat?
De ce-mi mai scrii?
De ce-mi mai scrii scrisori?

Neliniștea deschide uși
în casele pustii... Aici hrănesc
balaurul cu șapte capete,
cu propriul întuneric îl hrănesc...
De ce-mi mai scrii?
De ce-mi mai scrii scrisori? Eu
adun cărările pe care merg cocorii
și urmele pe ape ale lui Isus.
Pe toate le adun, eu sunt hambarul
deșertăciunilor ce m-au răpus...

O risipire sunt, o-ntunecime... Sunt
un ciob în care încă se mai vede
îmbrățișarea de atunci... Vezi,
toate celulele din care mă adun
sunt cioburi de oglinzi în care se mai vede
îmbrățișarea-Paradis.
Sunt oglinzi în care se mai vede
chiar sângele albastru-al mării
din care te-am băut...

De ce-mi mai scrii?
De ce-mi mai scrii scrisori?

7 mai 2025

Marian BARBU

Sunetul tăcerii

Privesc această uşă care pivotează în gol
nimeni nu intră, nimeni nu iese, imensa parcare este şi ea
goală
parcul cu replici ale animalelor gigant este şi el părăsit şi
nu se mai aud ţipetele reptilienilor de polstif pentru
butaforia
unei împerecheri trase pe benzile Maxell, caldarâmul şi
ploaia
sau o nouă invazie a automobilelor vor întrerupe
singurătatea
acestui spaţiu alb, marginal, pustiit de sunete, peste care
coboară
spectral înserarea dizolvând un şi mai fantomatic acum, un
gest
ar îngroşa acest decor al părăsirii peste care apasă betonul
şi sticla
supermarketului de lângă pasajele pietonale albe şi ele ca
un nonsens
uşa centrală continuă să pivoteze în gol ventilând absenţa
nimeni nu mai intră, nimeni nu mai iese, neoele
interioare aprinse
doar fâşăitul discret al scărilor rulante subţiază în timpane
vocile pierdute până la aneantizare, nu îmi rămâne nici
măcar ecoul
deşirat în ochiurile viselor viitoare pe care le-aş putea
aduna în pumn
înarmat cu un trident şi o plasă, doar tremurul unor
nevăzute ape
doar o privelişte şi doar un sunet după care aş putea să
închid ochii
spunându-mi în gând
intră sau pleacă –
doar digurile şi ostroavele de mâl îmbururuienate în
verdele putred
crapă mânguind într-o strălucire devenită fosforescentă şi
deschid
orizontul neliniştii ca şi cum aşteptarea are întotdeauna un
început
sunt aici în centrul acestei parări de bitum şi macadam, în
centrul
unei tăceri nesfârşite care şi-a tocat toate zgomotele cândva
rememorând toate diluviile şi îşi răsucesce sigiliile peste
foile
ascunse la piept
şi în cutele sufletului
rămas intact
ca un imens şi imponderabil diplodocus plutind tăcut peste
lotuşi.

Donna immacolata

Pervazele ferestrelor femeii singure este acoperit cu
grăunţe de mei
şi casa are jaluzelele trase, doar prin câteva interstiţii mai
largi
lumina îi străpunge singurătatea şi tot pe acolo ochii ei,
deschişi
încearcă dincolo de orbirea lor trecătoare să vadă sosind
porumbeii
sau cum coboară în sfârşit cerul uguind în fiecare
dimineaţă
înmormântând frenetic tăcerile, împrăştiind spaimele de
noapte

deşi înăuntru este întuneric şi rămâne întuneric, numai ea
şi cenuşile
spaimei şi molia de catifea a unei aşteptări muzicale care
seamănă
din ce în ce mai mult cu muţenia, doar şoaptele unui cântec
uitat
plutesc răzleţe în auz, nu le rosteşte nimeni, nu le aude
nimeni
ferestrele nu sunt uitate niciodată deschise şi jaluzelele
sunt trase
glicinele bătute de vânt îşi trimit miresmele albastre şi albe
îmbrăţişându-i pe de-a-ntregul casa şi carnea ei se înfioară
sunt unghere şi voci şi casa e toată goală, doar ea, plutind
în fiecare zi de la uşi la ferestre, de la ferestre la uşi
ori de câte ori poştasul bate şi îi aşează atent, pe prag,
plicuri
pe care nu le deschide şi nu le va mai deschide nimeni.

Fiara

Îmi descopăr în fiecare noapte
un vis călător ca şi cum
amintirile sunt sortite să plece
într-un timp de la marginea lumii
nu îmi cresc aripi şi umerii dor
ferestrele sunt toate închise, doar luna
şi singurătatea şi umbra mea
un vademecum care îşi însăilează rutele urmărind
tăcută aceste ieşiri într-un decor imaginar
desenat invers pe dosul pleoapelor devenite translucide
în îngheţul palid al camerei
voiaje care ar putea avea loc
dar distanţele au nevoie de o oglindă pentru
a descifra hieroglifele deocamdată pasagere
ale acestor plecări şi întoarceri şi întoarceri plecări
cu un capăt în vis, cu un capăt în moarte
comprimând refugii într-un labirint
de nestrăbătut până la capăt -
popasuri şi aşteptări, simulacru unui somn adânc
pentru a îmblânzi durerea primei loviturii
de corn sau labe cu gheare sau muşcătura gurii cu colţi
a necunoscutelor jivine care pânzeşte întreruperea
citirilor rostite inutil de-a-ndoaselea
ca o privire adâncă peste umăr
într-o inutilă şi sângeroasă clipă de graţie
în care cobor şi
rostesc fără să rostesc
aud fără să aud şi
mi se pare că văd mereu
pentru ultima oară.

STAND-UP PHILOSOPHY 89

„Acolo jos este mult loc” – sau cum au învățat atomii să râdă de Platon.

Doamnelor și domnilor, filozofi ai cafenelelor, inițiați ai supermarketurilor și mistici ai metroului...

Am o întrebare simplă: vi s-a întâmplat vreodată să vă simțiți foarte mici?

Nu emoțional, ci fizic... ca și cum, în mijlocul universului, sunteți mai puțin importanți decât un fir de praf pe cotorul unei cărți uitată în bibliotecă?

Ei bine... felicitări! Sunteți pe cale să înțelegeți ce voia să spună Richard Feynman când a zis:

„There's plenty of room at the bottom.”

Adică: „Jos de tot, la scară atomică, e ditamai spațiul!”

Un fel de garsonieră cosmică în care dansează electronii pe muzică de Bach, dar în ritm de hip-hop cuantic.

Dar hai să coborâm, la propriu.

Jos, jos de tot. Nu la subsol. Mai jos. Sub podea, sub atom, sub gând. Unde Platon n-a trimis nici umbrele din peștera lui.

Dacă-i spuneai lui Platon că tot ce vedem e făcut din ceva invizibil, îți dădea cu ideea în cap.

El zicea: „Există lumea ideilor, perfectă și imuabilă.”

Și Feynman îi răspundea, peste secole: „Cool, bro. Dar ai văzut vreodată un quark?”

La nivel atomic, totul devine poetic.

Luăm un exemplu: o lingură.

În lumea noastră, e doar o lingură. Mănânci supă, îți cade pe podea, și cineva se supără.

Dar la scară nano... e 99.9999% spațiu gol!

Adică practic mănânci supă cu o iluzie!

Chestia asta l-ar fi făcut pe Zhuangzi să zâmbească și să-și întrebe fluturile:

„E oare lingura care visează că e materie sau materia care visează că e lingură?”

Și mai e ceva. Jos acolo, atomii sunt... descurcăreți.

Ei se leagă, se organizează, fac structuri, ADN, oameni, filozofi...

Cine s-ar fi gândit că dacă pui niște neutroni și protoni în ordine bună obții... Kant?

Kant, care a zis:

„Cerul înstelat deasupra mea și legea morală în mine.”

Frumos, profund, dar dacă trăia azi și lucra în nanotehnologie, ar fi adăugat:

„...și un robot mai mic decât o bacterie în sângele meu.”

Și totuși, acolo jos nu-i doar știință. E și filozofie pură.

La scară nano, dispăre ideea de „solid”.

Totul e probabilitate, poziții multiple, incertitudine...

Un electron nu stă locului. E peste tot și nicăieri.

Sună a relație toxică, nu-i așa?

„Unde ai fost aseară, electronule?”

– „Am fost în 42 de locuri simultan. N-ai de unde ști.”

Asta l-ar fi făcut pe Heraclit să exclame:

„Totul curge... mai ales poziția particulelor!”

În Evul Mediu, filozofii căutau pietre filosofale, esențe, spirite.

Dacă aveau microscop electronic și un pic de bunăvoință, l-ar fi găsit pe Dumnezeu între doi atomi de carbon.

Sau măcar o parte din El.

„Fiat lux!”

Și s-a făcut... LED la scară nano.

Adevărul e că acolo jos e o libertate pe care n-o avem la suprafață.

La scară mare, lucrurile trebuie să fie una sau alta.

Dar jos?

Un electron poate fi și particulă, și undă.

Un fel de Hamlet cu sindrom bipolar: „To be... and also... not to be.”

Și totuși, în ciuda complexității, acolo jos e și poezie:

Un atom de hidrogen stă de mână cu un oxigen și fac apă.

Cu apă scriem poezii.

Și poeziile ajung să ne explice... atomii.

Cercul se închide și râde de noi.

Așadar, oameni buni, când mai zice cineva „te simți mic?”,

spuneți: „Da, frate, mă simt atomic. Mă simt cuantic. Mă simt... liber!”

Că acolo jos nu-i doar mult loc.

E începutul gândirii, sfârșitul certitudinii și poate...

doar poate...

locul unde ideile lui Platon se întâlnesc cu Wi-Fi-ul lui Dumnezeu.

Mulțumesc!

Mergeți în pace și nu uitați:

Când coborâm destul de jos, putem construi orice – inclusiv un suflet nou.

Titus MAXUS

IGNATIE GRECU.

40 de ani de călugărie și poezie – o monografie exemplară

Un gest mai mult decât amical, am zice fratern, face **Petre Rău**, poet, critic, director al revistei și Editurii Boema@ din Galați, dedicând colegului de școală și concitadinului său Ignatie Grecu, o cuprinzătoare monografie: **IGNATIE GRECU. 40 de ani de călugărie și poezie**, 2024. O carte ce parcurge aproape toate zările și etapele lirice ale poetului – călugăr de la mănăstirea Cernica, exprimate în tot atâtea cărți, concepută după toate criteriile unei bio-bibliografii documentare și analitice. Este de-ajuns să parcurgem *Cuprinsul* acestei înfăptuiri și să ne dăm seama de seriozitatea și completitudinea acestei inițiative pe care orice scriitor și-ar dori-o (p. 360).

După o prefață memorabilă de Marius Manta, cititor și interpret profesionist de literatură, urmează fascinante capitole aparținând lui Petre Rău precum: **Strădania unui poet-monah și aura poeziilor sale, Scurtă istorie a**

unor poeți-monahi români, Istoria Mănăstirii Cernica; Cine este Ignatie Grecu Portret în mișcare, Cărțile poetului Interviuuri, Întâlniri și dialoguri cu personalități marcante, Efigia lui Eminescu în chilă poetului, Poetul, Iubirea și Poezia, Păsări, copaci și flori în poezia lui Ignatie Grecu, Teme filosofice în poezia lui Ignatie Grecu, Poezia în formă fixă (sonete, rondeluri, haiku), Ars poetica, Scrieri inedite

(povestiri, amintiri, însemnări de jurnal), **Poeme în facsimil** etc. Monografia include și un amplu capitol de critică literară și recenzii semnate de Dan Verona, regretații Aureliu Goci și Alex Ștefănescu etc., precum și un bogat aparat bibliografic și iconografic de coperte ale cărților, diplome, premii acordate poetului, corespondență, o galerie foto etc. Codurile de referință la cărțile poetului-monah confirmă impresia cititorului că se află în fața unei monografii exhaustive, științifice a unei opere și a unei personalități, în ciuda unor cordiale exagerări encomiastice.

Sub imboldul acestei splendide monografii, am purces la recitirea cărților poetului cernican, parvenite mie prin bunăvoința autorului, ajungând la câteva concluzii de viață și credință, dar și estetice, ce corespund în mare măsură celor din cartea lui Petre Rău.

Conform operei *Aut-Aut* a filosofului, teologului și scriitorului danez Søren Kierkegaard, **stadiul estetic** este forma de viață în care omul are comportamentul celui ce refuză orice angajare sau legământ durabil, tot căutând clipa efemeră a propriei realizări, sub zodia noutății și aventurii. În schimb,

stadiul etic este momentul în care omul, „alegând să aleagă”, sau asumându-și pe deplin răspunderea propriei libertăți, se angajează într-o cauză căreia îi rămâne fidel.

Stadiul religios, căci despre el va fi vorba, este cel al credinței, în cazul nostru, al ortodoxiei înțelese ca „relație” cu absolutul, sau stadiul în care individul, depășind limitele vieții etice și raționale, se deschide ireversibil către Dumnezeu, reușind să-și învingă zbuciumul, eșecul și disperarea implicate plămădei umane.

Aceste considerații ne-au fost sugerate de cartea de poezii *Floare de har* (Editura Semne, 2012, 148 p.), a noua, semnată de Iordache Grecu (n. 1952, Tecuci), cel ce din 1992 se va călugări sub numele de Ignatie, fiind în prezent ieromonah, slujitor la mănăstirea Cernica. Iată o mostră a condiției jertfelnice a poetului, una din multele pilde de ars poetica: „Cu lyra lui Orfeu în spate/ urca încet drumeagul/ printre astre/ pline de dor/ și de iubire/ și sângera cărarea/ în urma lui/ departe în amurg.”. Aproape toate poeziile pledează pentru întoarcerea omului de la fărâdelegea ruinătoare a celui fără de Dumnezeu la obârșia lui naturală de care s-a rupt, pentru reconectarea releelor abolite dintre om și tainele dumnezeiești ale creației sale universale (faună, floră magnifică, seculară sau umilă, smerită, efemeră, ape stătătoare sau valuri învolburate ale mării, strălucitul spectacol sideral generând anotimpuri, fiecare cu rodul și rostul său). Cartea este un nesfârșit imm franciscan în cheie minimalist-aforistică, o închinare - laudatio și rugăciune luminii cerești (rodnicie, vis, dulceață, noimă), ce impun un talent și un imaginar cu performanțe prozodice, plastice și cromatice demne de marii noștri poeți interbelici: de la Ion Pillat la V. Voiculescu, de la Lucian Blaga la Tudor Arghezi, Ioan Alexandru, Daniel Turcea (cărui i se dedică poemul *Atât de tânăr*), Dan Laurențiu (în ultimii săi ani de viață), Dan Verona etc.: „Toate se deschid să primească/ Lumina din cer, dumnezeiască./ Toate făcute de Domnul sunt bune./ Până și privighetoarea o spune./ Pe ramul de salcie cântă/ În noaptea Învierii cea sfântă./ Numai omul bezmetic, străin și stingher/ A uitat cu totul de cer./ Privește în sus într-o doară/ Când gândurile încep să îl doară./ Inima dă buzna în el/ Ca un val care suie rebel”.

Încă din start, poetul pune semnul egalității între zborul poetic, curăția sufletească, slăvirea lui Dumnezeu și poezie. Microcosmosul ce împresoară și străjuiește mănăstirea în care s-a retras devine pentru Ignatie Grecu o dioramă a peisajului românesc, a poeziei românești și universale în care miresmele,

culorile și sunetele își răspund, și din care poetul se împărtășește, prilej de trezvie și totodată lepădare de timp și de obșteasca țărână. Dacă ar fi să ne oprim doar la trei cuvinte-cheie ale cărții, teiul (sfânt încă la Eminescu), rândunelele și ciocârliia, vom putea deduce simbolistica de excepție, deși discretă și aluzivă, pe care se înalță zidirea lirică. **Teiul** este „catedrala miresmelor,/ candelabru imens/ cu brațele pline/aprinse de flori”, o danie cerească „pentru cei muritori”. *Întoarcerea rândunelelor* marchează echinocțiul de primăvară, zborul lor fiind o partitură celestă: „suveici țesând/ prin ițe nevăzute/ ale văzduhului/ fugare note/ într-o albastră, cerească simfonie”.

Privighetoarea, căreia John Keats i-a dedicat o *Odă*, umple de farmec nopțile de veghe ale poetului, făcându-l să uite de primejdiiile zilei. Cântecul ei magic și excesiv de intens sugerează perfecțiunea și totodată fragilitatea fericirii, fiind un legământ intim între iubire și moarte. Să ascultăm așadar *Privighetorile*: „Atât au cântat/ Din seară până-n zori/ Din zori până-n seară/ Că potirul cerului s-a umplut/ Dând pe dinafară”.

Întreg universul oferit de Ignatie Grecu este pătruns de rezonanță cristică și taina împărtășaniei; este o redescoperire a poeziei pure ca rugăciune a inimii, a se citi textul *Zăpezile*, un alt laitmotiv al transfigurărilor ce apropie cartea de marele repertoriu religios al Europei (Rilke, Claudel, Pierre Emmanuel etc.). Artizan și senzor al inefabilului, al revelațiilor și epifaniilor Tatălui, Fiului și Sfântului Duh, poetul scrie: „Abur de pâine/ soarele iese/ din cuptorul mării,/ rotund și mare/ ca o pâine/ bine rumenită,/ Luați, mâncați!... Poetul nostru călugăr este un om extrem de cultivat, dovadă și această ars poetica amintind de sonetistul Michelangelo: „A trăi fiecăruia în parte./ A suferi mult pentru fiecare./ Când așterni pe hârtie un cuvânt/ desprins din viață e/ ca dintr-un munte de marmură/ o statuie/singură mergând”.

Thaumaturg atotștiutor al legăturilor și rosturilor naturii, poetul hăruit, se pare, extrasenzorial, percepe nu doar îngerii-n zbor, soli ai raiului sau umbrele plopilor înmormântați de ape, ci și lumina adumbrită a pașilor Dumnezeuului nostru ca pe-o „făclie/tremurând/la chindie”.

O frumoasă, inedită, metaforă probează nivelul unui poet inspirat, profesionist, demn de luat în seamă de marii noștri editori, de critici, de Uniunea Scriitorilor din România, al cărei membru este, precum și de înaltele foruri culturale ale Bisericii noastre de pretutindeni: „Cerule e-atât de albastru/ că-ți vezi sufletul prin el”. Frumusețea unică a poeziei călugărului de la Cernica constă într-o fericită simbioză între învățătura creștin-ortodoxă și metaforă, între forța credinței și performanța estetică și etică: „Deget al lui Dumnezeu/ atingându-ne-n creștet/ luminează/ întunericul din noi!”/ Mult timp după aceea/ vom străluci/ ca Moise coborând/ din munte/ cu Tablele Legii în brațe”.

Crin ales de Domnul spre a vesti mireasma cea fără pereche a nemuririi celor credincioși, Ignatie Grecu își definește poezia drept „adierea inimii în rugăciune”, o „flore de har”. Cartea nu exclude dileme existențiale, însingurarea până la depresie (*Obosit*), aluzii biografice la prima tinerețe de mirean a poetului îndrăgostit (*Eram tânăr, iubeam, Totuși, Atât de departe*), metamorfoze în maniera poetului latin Ovidiu sau motivul universal *imitatio Christi*.

Flore de har este rodul unei îndelungate strădanii și a unei vocații, o mărturie a omului iluminat de Versul ceresc. Dacă ar fi să propunem poetului Ignatie Grecu un moto pentru cartea sa, acesta ar fi un text emblematic din toate punctele de vedere: „Poezia mea – trecătoare pânză a cuvântului/ pe care

s-a întipărit/ ca prin minune/ pentru totdeauna/ chipul Tău, Doamne!”. Un crez indelebil al slujitorului Bisericii și al Poeziei.

Cu recentul volum **Veni-va**, (București, Editura Agol, 2015, coperta de Vasile Sarcă), oblăduit de un îndemn al Fericitului Augustin (‘Cântă și mergi; Dumnezeu e la capătul drumului’, 354-430), se conturează tot mai pregnant opera poetică a monahului cernican Ignatie Grecu demnă de înaintașii săi religioși sau laici din toate timpurile și orizonturile lumii creștine, pătrunsă de crezul său nestrămutat întru poezia filocalică, a adorației imnace a Sfintei Treimi și a creației sale, a rugăciunii inimii și regăsirii sigiliului divin în toate cele ce înseamnă viață, natură, flori, munți, „împovărați de propriile lor gânduri”, arbori, cântecul poetului, al păsărilor sau al aștrilor, al valurilor mării înălțându-se spre cer.

Mesajul implicit al textelor sale, unele având puterea și frumusețea oximoronului și metaforei esențializate, a haicului în formă rebelă, este aspirația spre cer, comuniunea și ascensiunea cugetului spre Cel Atotputernic. Iată, de pildă, această emoționantă rugăciune, parcă desprinsă dintr-un verset biblic, revelație a credinței în Dumnezeul eminescian din „Rugăciunea unui dac”, echivalent al acelui dor, cupio dissolvi, al dispariției în micro și macrocosmosul creației: „Am/ aruncat/ peste/ bord/ tot/ ce-am/ agonisit/ o/ viață/ acum/ ușor/ ca/ un/ fulg/ mă/ topec/ într-un/ Tine,/ Doamne”.

Cele peste 100 de texte poetice, scrise sub ocrotirea și lumina aripii **Porumbelului Divin**, și săvârșite prin sublimarea rostirii la un singur cuvânt sau monosilabă în spiritul minimalismului universal (de la Pindar și Matsuo Basho la Ungaretti), sunt tot atâtea probe de eternizare a unor instantanee, a clipei unice, ireversibile, a epifaniilor accesibile doar celor aleși și înduhovniciți, celor care știu să distingă frisonul miracolului, feericului sau fabulosului dincolo de aparențele repetitive ale cotidianului: „Târziu/ cântec/ al lebedei/ abia/ auzit/ apoi/ fulgerul/ înflorind/ norul”. Ignatie Grecu nu-și uită propria condiție de poet și monah care a făcut legământ de credință indelebilă și jertfă: „Picătură/ cu/ picătură/ ars/ Sufletul/ de/ iubire/ numai/ și/ numai/ pentru/ Tine/ fântână/ vie/ a cântecului/ meu/, Doamne”. Lumina zorilor și a soarelui, a razei de lună sau a asfințitului, precum și strălucirea aurului, expresii nelipsite în simbolistica și iconografia ortodoxă a mântuirii, nu puteau lipsi din poezia lui Ignatie Grecu, poetul însuși definindu-se în chip blagian ‘un mugur/ plin/ de/ freamătul/ luminii’. Iată acum și o pildă de poezie pură, sinestezie conotativă între timp, cromatică, mister, olfact: ‘Clipa/ lacăt/ suav/ albastru/ descuie/ o/ tainică/ mireasmă’. Și din nou condiția poetului: ‘Călător/ cu grea/ crucea/ cântecului/ în/ spate’. În alchimia talentului lui Ignatie Grecu, poet al bobului de rouă ce dă strălucire diamantină petalei florale, al rodului deplin de bucurie, dar și al desmărginirii și singurătății ca „abis de lumină”, profunzimea, știința sugestiei contrastive, stările sufletești înduioșătoare de umane, dar și conceptele religioase, psihofilosofice, recursul la folclor, legende și antropomorfism își găsesc expresia fericită în marea simplitate a dicțiunii, cucerire a maturității poetice, cea care îmbină ingeniozitatea inspirației cu ingenuitatea mitopoietică. Natura românească ridicată la puterea naturii universale este văzută sub toate înfățișările și anotimpurile, cu flora și fauna aferente: natura ca peisaj și stihie, natura în rama unei picturi intraverbale, efemeră și indelebilă, natura în felurile sale interferențe, simbioze, metamorfoze și convergențe, dar nicicând ca fenomenologie de sine stătătoare, ci strâns legată de aventura umană sub zodia Creației și a Credinței.

Veni-va este cartea poetului nostru de rugăciune și de logodnă cu Asceza, „O/ lebădă/ de/ aur/ adie/ pe/ munții/ de/ fier/ ai/ singurătații/ mult/ mai/ sus/ de/ vânt/ și/ de/ nori”, cartea de iubire de Dumnezeu, de oameni și de Poezie, calea cea mai directă de comunicare cu Persoanele Sfintei Treimi. Încheiem aceste însemnări cu definiția dată de Ignatie Grecu poeziei pure tip Paul Valéry: „Anonim/ azur/ estuar/ mătăsoș/ al/ iluziei/ lance/ la/ depărtări/ înstelate/ Poezie!”. Stadiul religios al omului este cel al credinței, în cazul nostru, al ortodoxiei înțelese ca „relație” cu absolutul, sau stadiul în care, depășind limitele vieții etice și raționale, omul de rând sacerdotul, preotul-cărturar, monahul-poet se deschide ireversibil către Dumnezeu, reușind să-și învingă zburciunile, eșecul și disperarea implicite plămădei umane. Aceste gânduri ne-au fost sugerate de cărțile de poezie *Mierea singurătații*, *Stihurile despre nisip*, *Sîpetul de taină*, *Aripă de inger*, *Lacrimi de mărgean*, *Floare de har*, *Altă înserare*, *Steaua mângâierii* etc., publicate între 1994 și 2014, semnate de **Iordan Grecu** (n. 1952, Tecuci), cel care din 1992 se va călugări sub numele de **Ignatie**, fiind ieromonah, apoi protosinghel slujitor la mănăstirea Cernica. Iată o mostră a condiției jertfelnice a poetului, una din multele pilde de *ars poetica*: „Cu lyra lui Orfeu în spate/urca încet drumeagul/printre astre/pline de dor/și de iubire/și sângera cărarea/în urma lui/departe în amurg.”. Aproape toate poeziile călugărului de la mănăstirea dintre ape pledează pentru întoarcerea omului de la fărâdelegea ruinătoare a celui fără de Dumnezeu la obârșia lui naturală de care s-a rupt, pentru re conectarea relelor abolite dintre om și tainele dumnezeiești ale creației sale universale (faună, floră magnifică, seculară sau umilă, smerită, efemeră, ape stătătoare sau valuri învolburate ale mării, strălucitul spectacol sideral generând anotimpuri, fiecare cu rodul și rostul său).

Cărțile învățatului monah Ignatie Grecu sunt un nesfârșit imn franciscan în cheie minimalist-aforistică, o închinare, *laudatio* și rugăciune luminii cerești (rodnicie, vis, dulceată, noimă), ce impun un talent și un imaginar cu performanțe prozodice, plastice și cromatice demne de marii noștri poeți interbelici: de la Ion Pillat la Vasile Voiculescu, de la Lucian Blaga la Tudor Arghezi și Radu Gyr, Ioan Alexandru, Daniel Turcea (cărui i se dedică poemul „Atât de tânăr”), Dan Laurențiu (în ultimii săi ani de viață) etc.: „Toate se deschid să primească/Lumina din cer, dumnezeiască/. Toate făcute de Domnul sunt bune./Până și privighetoarea o spune./Pe ramul de salcie cântă/În noaptea Inverii cea sfântă./Numai omul bezmetic, străin și stingher/A uitat cu totul de cer./Privește în sus într-o doară/ Când gândurile încep să îl doară./Inima dă buzna în el/Ca un val care suie rebel”. Încă din start, poetul pune semnul egalității între zborul poetic, curăția sufletească, slăvirea lui Dumnezeu și poezie, Microcosmosul ce împresoară și străjuie mănăstirea în care poetul s-a retras devine pentru acesta o dioramă a peisajului românesc, a poeziei românești și universale, în care miresmele, culorile și sunetele își răspund și din care Ignatie Grecu se împărtășește, prilej de trezvie și totodată lepădare de timp și de obșteasca țărână. Dacă ar fi să ne oprim doar la trei cuvinte-cheie ale universului său poetic, **teiul** (sfânt încă la Eminescu), **rândunelele** și **ciocârlia**, vom putea deduce simbolistica de excepție, deși discretă și aluzivă, pe care se înalță zidirea lirică. Teiul este „catedrala miresmelor./candelabru imens/cu brațele pline/aprinse de flori”, o danie cerească „pentru cei muritori”. Întoarcerea rândunelelor marchează echinocțiul de primăvară, zborul lor fiind o partitură celestă: „suveici țesând/prin ițe nevăzute/ale văzduhului/fugare note/într-o albastră, cerească simfonie”. Privighetoarea umple de farmec nopțile de veghe ale poetului,

făcându-l să uite de primejdiile zilei. Cântecul ei magic și intens sugerează perfecțiunea și totodată fragilitatea fericirii, fiind un legământ intim între iubire și moarte. Să ascultăm așadar „Privighetorile”: „Atât au cântat/Din seară până-n zori/Din zori până-n seară/Că potirul cerului s-a umplut/Dând pe din întreg universul oferit de Ignatie Grecu este pătruns de rezonanță cristică și taina împărtășaniei; este o redescoperire a poeziei pure ca rugăciune a inimii – a se citi textul „Zăpezile”, un alt laitmotiv al transfigurărilor, ce apropie cartea de marele repertoriu religios al Europei (Rilke, Claudel, Pierre Emmanuel etc.). Artizan și senzor al inefabilului, al revelațiilor și epifaniilor Tatălui, Fiului și Sfântului Duh, poetul scrie: „Abur de pâine/soarele iese/din cupitorul mării,/rotund și mare/ca o pâine/bine rumenită./Luați, mâncați!...” Taumaturg atotștiutor al legăturilor și rosturilor naturii, poetul hărui, se pare, extrasenzorial, percepe nu doar îngerii-n zbor, soli ai raiului sau umbrele plopilor înmormânați de ape, ci și lumina adumbrită a pașilor Dumnezeului nostru ca pe-o „făclie/tremurând/la chindie”. O frumoasă, inedită metaforă probează nivelul unui poet inspirat, profesionist, demn de luat în seamă de marii noștri editori, de critici, precum și de înaltele foruri culturale ale BOR : „Cerule e-atât de albastru/că-ți vezi sufletul prin el”. Dacă *Altă înserare* este o carte de rondeluri, *Steaua mângâierii*, este una de sonete, o etapă de autoexigență maximă a autorului, sonetul fiind proba de foc a poetului ce reușește să îmbine canoanele acestei străvechi specii literare în privința numărului fix de versuri și a savantei prozodii ce amintește de bijuteriile muzicale ale lui Chopin sau Debussy: ne îngăduim să cităm cu ocazia recentelor sărbători de Crăciun aceste versuri de închinare și încântare melodioasă – *La Betleem* – „Frumoasa mergere a stelei spune/Păstorilor un început de pace./Din adâncimi de noapte îi întoarce/La locul hărăzit, unde, minune!//Cocon ceresc în scutece sărace/A răsărit. Încep să se adune/În jurul ieslei. Lin, un genunchi se pune/Pe piatră Lui, privind cum se desface//și brațele întinde să-i cuprindă./Iar peștera – săracă, mică tindă, –/ Miroase a vis, a lume strălucindă.//Se luminează cerul până-n zări,/Păstori și îngeri viersuiesc cântări./Treii magi cu aur, smirnă – vin călări.”

Și pentru că **finis coronat opus**, cum spuneau latinii, vom menționa, în fine și volumul antologic, ultraelegantul **Mandylion**, Editura Eykon, 2017, semnat de ieromonahul Ignatie Grecu de la Cernica, însoțit de o sufletească prefață semnată de poetul Dan Verona, prin care se conturează definitiv o **operă** poetică demnă de înaintașii săi religioși și laici din toate timpurile și orizonturile creștine. O operă poetică și un crez nestrămutat întru poezia filocalică, a adorației imnice a Sfintei Treimi și a creației sale, a rugăciunii inimii și regăsirii sigiliului divin în cele ce înseamnă viață, natură, flori, munți „împovărați de propriile lor gânduri”, arbori, cîntul păsărilor sau al aștrilor, al valurilor mării înălțându-se către cer.... Vom încheia cu un citat din comentariile lui Dan Verona, veritabil exeget al scrisului monahului cernican: „Poezia creștină a preotului-poet Ignatie izvorăște dintr-o profundă iluminare sufletească și trăire duhovnicească, din dorința de a da slavă lui Dumnezeu prin poezie, dintr-o sensibilitate aparte și o predispoziție creatoare de imagini poetice de cea mai înaltă valoare estetică și spirituală în tradiția poeziei scrise de poeții creștini din toate timpurile precum Sf. Grigore de Nazianz, Sf. Efrem Sirul, Romanos Melodul, Sf. Simion Noul Teolog, Sf. Teresa de Avila, Sf. Ioan al Crucii, Dosoftei, Varlam, Tudor Arghezi; Vasile Voiculescu, Ioan Alexandru, Daniel Turcea.”

Geo VASILE

Nufăr peste ape

Fie și o simplă vedere a titlului *Nufăr peste ape*, de pe coperta celei mai recente cărți de versuri semnate de Ticu Leontescu (Editura Waldpress, Timișoara, 2025, 347 p.), invită la reflecție: apa primordială – materia preexistentă – și nufărul purității evlavioase între materie și idee, între temeliile vieții și sensul ei spiritual. O imagine reiterată prin vers, cu care ochiul meu găsește în sine rezonanțe eminesciene de pastel și pitorescul lacului cu nuferi din incinta mănăstirii Turnu, unde reculegerea e mai profunda ca oriunde. Poezia lui Ticu Leontescu conduce, însă, la asumări mult mai profunde.

Volumul, dens și omogen, prefăcut de un cunoscut poet timișorean al reflecțiilor religioase, Eugen Dorcescu, este o antologie de autor care n-ar fi fost mai bine întocmită de nimeni altcineva decât de cel care a publicat în ultimele două decenii toate acestea și mult mai mult. De la *Răstignită iubirea* (2004), verbul, în paradigma facticității și a semnificării, cu predicativitatea gândirii în rugă, la masa tăcerii și chemări, își poartă *nufărul* peste Non-creatul apelor adânc tulburate sub vâltoarele ființării (cele mai multe poeme sunt antologate din acest volum): „Cu ce ardoare, Doamne, Te-am iubit întâi...” (p. 37). Ori, nu îndoiala ca atare, dogmatică, rece, aduce umbrirea, ci tensiunea cu care tenebra amenință și pune întrebări: „Iar azi atâtea umbre în inimă-mi pătrund [...] Atâtea drumuri astăzi de Tine mă despart, / Iar dulcele și-amarul cu nimeni n-am să-mpart / Atât de goală-i casa și-al inimii pridvor! / Mă-nvăluie trecutul cu amintiri ce dor. / Cântările și psalmii, noian de mulțumiri / s-au dus. Mă ard acumă cumplite tânguiri...”

Dar nu despre prigoniri demne de Saul e vorba aici, ci mai degrabă de împlinirea cuvântului mântuitor, când, ca Petru („Adevărat îți spun că astăzi, chiar în noaptea aceasta, înainte ca să cânte cocoșul de două ori, te vei lepăda de Mine de trei ori” – Marcu 14, 30), poetul se regăsește în trădare: „Căci zorii se revărsă, cocoșii au cântat, / Amarnic gem la gândul că și eu Te-am, trădat...” (p. 38). Această lamentație a sinelui și-a conștienței sale este aleasă, deci, să contureze tema și să pună titlul. Învățătura hristică nu este percepută în didahii simpliste, ca pericopă; ea este integrativă în propriul sens, în însăși pilda Mântuitorului, cel dat de Tatăl spre a se jertfi pe cruce într-o pilduitoare înviere din morți.

Asemenea Lui, poetul își înfruntă moartea: „Fatală doamnă Moarte, nu mă mai prinde teama / de hăda ta nălucă, cu-mbrățișarea-ți rece. / Învinsă-ai fost pe Cruce, / nimic nu ai, doar vama / ca să desparți aici, o vreme, eternul de ce trece” (p.44). Temele laice prezente în lirica lui Ticu Leontescu nu vin în contradicție cu învățătura de misiune creștină, cu gândirea hristică și, mai mult decât atât, pun accente ale confirmării lor în alt orizont, în altă profunzime, iată, chiar cu simplitatea pură a rostirii argheziene: „Tu, albină gospodină / ce colinzi peste grădină / flori de maci și de sulfină / după miere și lumină / cine te-a clădit din tină...” (p.79). Sau cu noblețea simplității celei autentice folclorice: „Du-te, dorule pribege, / pretutindeni, nu alege / că-n Iubire nu e lege, / nici puteri să ne dezlege / de-al Iubirii veșnic Rege, / du-te, dorule pribege” (p.46). Așadar: Credință, nădejde, iubire – triada creștină întru mântuirea ființei post-adamice.

O remarcă: Ticu Leontescu nu rămâne nici pe o partitură rectilinie, nici într-o tonalitate monotonă fiindcă reprezentările existenței în sens creștin înseamnă nu doar cugetare, nu doar urmarea canonică sau exclusiv îndeaproape a spiritului învățaturii ortodoxe – cugetul poetului e îndestulător de liber fie și între calea inimii și cea a rațiunii evocate obsesiv de avertismentul Ecclesiastului („Bucură-te, tinere, în tinerețea ta și lasă-ți inima să te veselească în zilele tinereții tale și umblă în căile inimii tale și în vederea ochilor tăi; dar să știi că, pentru toate acestea, Dumnezeu te va aduce la judecată” – 11.9). Tocmai de aceea în poezia lui Ticu Leontescu nu străbat controverse și contradicții dogmatice, iar convingerile credinței sale urmează etologia faptei, ea singură ambiguizată între bine și rău, între întuneric și lumină: „La marginea pustului / mai arde vâlvaie încă / rugul aprins. / La marginea lumii / ca o columnă cu efigii de sfinți, / mai stă în picioare încă / scara Cerului...” (p.257).

Antologarea poemelor continuă cu *Plâns transfigurat* (2005) în jurul unor întrebări cruciale: *Cine va fi în veșnicie? Genealogie? Crucea răscruce ori Teamă sfântă* („Așadar nu de orice, / Așadar nu de oricine, / Ci, Doamne, numai de Tine / și de judecata Ta” – p. 146). El însuși un poet al poeziei ca trăire mistică, Eugen Dorcescu îl citește atent pe poet și conchide, în prefață, cu o constantă a poeziei acestuia: „religiozitatea și misticismul lui Ticu Leontescu și ale poemelor sale sunt definite foarte exact de ceea ce se înțelege prin *minimalism*. Totul este dimensionat la scară umană, fără, trebuie subliniat, ca vreuna dintre entitățile aflate în permanent dialog să-și atenuze, necum să-și piardă, natura, statutul, identitatea” (p.11-12), privind modernitatea sau post-modernitatea unui astfel de discurs poetic, autorul nefiind atras de forme, ci predilect de substanță, iar Dumnezeuul său este unul însumat de Iisus Hristos din Vechiul Testament (dintr-un Elohim sau Yahve tranzitoriu) și afirmat în Noul Testament (Sacrificiului în sensul Mântuirii; Moartea întru Viață care confirmă dubla natură a lui Iisus) – de aceea antologarea se face în jurul fiecărui text și a capacității lui de a se reprezenta, mai puțin de a se însuma unui discurs evident. Dezambiguizarea are conotație vag fideistă, așa cum notam cu un alt prilej (vol. *Cronici, note, comentarii*, Ed. Sitech, 2022, p.209): păstrând sensul einsteinian al dualității de tip *sau/sau* din volumul *Poeme în clarobscur* (cele două moduri de a-ți trăi viața: unul – să crezi că nu există miracole; altul – să crezi că totul este un miracol) – Ticu Leontescu optează ferm pentru drama (argheziană) facilă a căutării socotind cum se cuvine îndoiala în sensul funcției eclesiastice a îndreptării și recuperării din păcat, din îndoială, din ignorare.

Așadar, antologarea poemelor se face pe criterii cronologic al succesiunii apariției volumelor sale, cititorului revenindu-i misiunea de a descoperi, și sunt destule prilejuri, că însuși zbuciumul căutării conduce sufletul spre limanul salvării: în concluderile contemplării („Iar a-nflorit castanul... / pe sub coroana lui / rotundă, vastă, / precum doi preoți tămăind, / pășim discret noi doi: / Domnul și eu! / Tăcere castă” – p. 277). Și astfel, alternând între contemplativ, ca opțiune lirică deloc neglijabilă (*Urâtă-i lumea; În suflet, o fântână; Măinile mamei; Fulg de nea*), valorile etice creștine salvatoare sau numai salvate (*Cei doi Adami*) din epica motivelor ori din pilde (*Lumea de azi; Fiara tristeții; Păcatul indiscreției; Ne stingem; Ca Lot*) și funcția de pericopă a pierderii sinelui între idei și fapt, ca între principiu și ispită (*Eternitatea mea; Inima mea; Nevăzuta Cruce; Bobul de muștar*), se face autocontemplare de paradă, sigur fără de păcat: „Doamne, / duhovniceasca mea viață, / pe la răscruci de stradă, / aduce tot mai mult / cu o... paradă / Bat pas de defilare / în urma Ta / înveșmântat în strai ales, / ostentativ, spre-a epata, / în zile doar de sărbătoare. // În timp ce Tu / duci Crucea grea... (p.215) – reprezentare de sine descumpănitor lucidă, apoi revine spre a se recupera din îndoiele, din judecata minimalizării; doar așa misiunea sa rămâne apostolică și nu oricum.

Iulian CHIVU

Cultură și luciditate

În iunie 2024 am călătorit la Cernăuți. A fost impresionant. Ferită deocamdată de război, lumea era, totuși, înfricoșată de surprizele pe care putea să i le ofere agresiunea neprovocată a Federației Ruse împotriva Ucrainei. Copiii-soldăți ucraineni și români mureau de-a valma. Două sentimente pluteau în aer: primul, bucuria de a ne găzdui în capitala Bucovinei pentru că se simțeau uitați și singuri. Al doilea: încrederea că, în țară, românii mai erau preocupați de ținutul lor natal.

Aveau motive să se simtă astfel. Istoria lor a fost întotdeauna generatoare de temeri: până în 1775, când Imperiul Habsburgic a ocupat nordul românesc, Bucovina era Țara de Sus a Moldovei. A stat sub austrieci până la Unirea din 28 noiembrie 1918 când a revenit la România; în 1940, Rusia sovietică a ocupat întreaga provincie, plus Herța. După eliberarea ținutului, prin jertfa armatei române, a rămas, câțiva ani, în componența Regatului Român. În 1944, însă, a fost preluată de armata roșie și alocată Republicii Sovietice Socialiste Ucraina. Din 1991, o dată cu declararea independenței Ucrainei, provincia se află până astăzi în componența noului stat. Fiecare din aceste etape de ocupație a însemnat un atentat continuu la adresa românilor bucovineni; uneori, cu unele avantaje (perioada austriacă), restul, cu politici dure, cu ateism și colhozificare¹¹ Ștefan Hostiuc, *Românii din Ucraina: teme, probleme, dileme*, Editura DrukArt, Cernăuți, 2024, 300 p. (perioada sovietică) și măsuri ferme de deznaționalizare. De la „*homo bucovinensis*”, românii bucovineni au ajuns, aproape într-o generație, la „*homo sovieticus*”. Ucraina, după o perioadă scurtă de recunoaștere a drepturilor minorităților, a adoptat o politică abia mascată, de ucrainizare... Prea mult pentru o populație cu o majoritate alcătuită din țărani harnici și blânzi, iubitori de Dumnezeu și de patrie. Au rezistat conservându-și limba maternă și identitatea românească.

Ștefan Hostiuc o spune limpede în această carte de excepție:

„Atâta timp cât existăm în istorie, există și istoria în noi. Cum râul nu poate să acuze muntele că-i stă în cale, ci își continuă cursul în funcție de relief...”

„Păstrarea identității naționale a mers mână în mână cu menținerea identității bucovinene.”

Asumarea identității regionale a însemnat o soluție de supraviețuire. Și acum, bucovinenii rămași în afara hotarelor firești arată o personalitate distinctă de restul regiunilor istorice românești. Au susținut caracterul românesc o dată cu specificul bucovinean.

Cartea lui Hostiuc tratează pe îndelete aspectele subtile ale procesului și de aceea o consider un *studiu indispensabil* pentru a înțelege particularitățile acestui grup etnic național.

Născut în localitatea Mahala, raionul Noua Suliță, Ștefan Hostiuc a studiat filologia română la Universitatea Cernăuți. Lector la aceeași catedră, a fost, pe rând, și redactor la revistele „Glasul Bucovinei” și „Septentrion literar”, în prezent fiind redactorul șef al admirabilei reviste de cultură „Mesager bucovinean”. A debutat ca poet cu volumul „Clepsidra reveriei” (1996), căruia i-au urmat, în 2005, „Scriitori români din nordul Bucovinei” (critica literară) și, în 2003, „Dialoguri septentrionale” (publicistică). Ștefan Hostiuc este membru al Uniunii Scriitorilor din Republica Moldova (din 1995) și al Uniunii Scriitorilor din România (din 1998).

Implicat activ în viața comunității românești din nordul Bucovinei, a fost membru fondator al Societății pentru cultura românească „Mihai Eminescu” din Cernăuți, mai apoi secretar și vicepreședinte al aceleiași societăți. Laureat al Marelui Premiu acordat de Societatea Scriitorilor Bucovineni (2020) și premiul Uniunii Scriitorilor din Republica Moldova (2024).

Majoritatea textelor publicate în volumul „Românii din Ucraina” reprezintă editorialele scrise de-a lungul timpului pentru revista „Mesager bucovinean”.

Ce înseamnă românii din Ucraina? O comunitate românească, autohtonă, de limbă română, purtători de tradiții românești și de religie ortodoxă.

Unde îi întâlnim în Ucraina? În Transcarpatia, în raioanele Rahău și Teceu (Maramureșul istoric, dincolo de râul Tisa) unde sunt majoritari. (În nord-vestul Transcarpatiei trăiește alt grup etnic românesc care se recunoaște drept „volohi”. Ucrainenii îi numesc eronat „țigani albi”. Vorbesc o limbă română arhaică presărată de rusisme. În Bucovina, în regiunea Cernăuți, locuiesc urmașii Moldovei medievale atestați cu mult înainte de anexarea austriacă a ținutului (1775), cu mult timp înainte de sosirea din Galiția a primilor refugiați ucraineni în Herța, fosta plasă a județului Dorohoi care de pe vremea dacilor și până la ocupația sovietică (1939) au aparținut fără întrerupere statului român.

În proporție de peste 90%, acești locuitori formează majoritatea, cu excepția localității Mamornița unde trăiesc ucraineni. În sudul Basarabiei (Bugeacul), regiunea Odesa, granița răsăriteană a României. În nordul Transnistriei, regiunea Vinița, unde românii au conviețuit cu ucrainenii. Aici a fost publicată, în 1762, la Moghilău, prima plachetă de poezie originală în limba română scrisă de Ioan Cantacuzino. În sfârșit, menționăm românii de dincolo de râul Bugul de Sud, regiunile Kirovohrad și Mikolaiv.

Grupul etnic românesc de aici este, în bună măsură, deznaționalizat, dar continuă să vorbească limba maternă în familie („româna de ogradă”) și să respecte tradițiile românești.

În 1941, expediția sociologică condusă de Anton Golopenția a evidențiat căsătorii mixte româno-ucrainene.

Aceste comunități se găsesc, în prezent, în componența statului ucrainian independent, fiind supuse autorității și jurisdicției autorităților de la Kiev. Dacă ar fi grupați compact, românii ar reprezenta în Ucraina cea de-a doua minoritate după populația rusă.

Temele anunțate în titlul cărții și cercetate de Ștefan Hostiuc au fost considerate ca fiind de interes național încă din 1857 de către boierul bucovinean Doxachi Hurmuzachi (1782-1857), patriarhul Hurmuzăcheștilor. Când și-a redactat testamentul, Doxachi și-a atenționat descendenții:

„...Aveți trei îndatoriri mari și sfinte pentru care aveți a răspunde înaintea lui Dumnezeu, înaintea oamenilor și urmașilor voștri.

Aceste trei datorii sunt: Patria, Limba și Biserica.

Deci vă jur pe Dumnezeu, pe fericirea voastră și pe tot ce aveți mai prețios și mai sfânt ca să fiți urmași demni de străbunii și părinții voștri, ca să vă nevoiți cu toată virtutea să apărați drepturile, religiunea și limba patriei voastre și să le lăsați urmașilor voștri într-o stare mai înfloritoare decât le-ați primit.”

Îndrăznesc să cred și să afirm că opera lui Ștefan Hostiuc aparține aceluiași spirit, iar autorul, discipol fidel, continuă îndemnul marelui boier Hurmuzachi.

Legatul lui Doxachi Hurmuzachi este recunoscut, implicit, acum, prin includerea dorințelor sale în conceptul fundamental al drepturilor și libertăților persoanelor aparținând minorităților naționale. Protecția oferită prin recunoașterea acestui concept este consacrată în dreptul internațional contemporan și este prezentă în legislația ucraineană. Aplicarea practică, însă, trebuie să o spunem, lasă mult de dorit. În acest punct încep și problemele identificate de autor.

De aceea, cartea pe care o semnează este de neînlocuit și atât de necesară. În prezent, atitudinea conaționalilor noștri este șovăielnică, oscilând, din necunoaștere sau/și indiferență, între un *defetism* care privește ținuturile menționate ca o Atlantidă în curs de scufundare și un *activism* care înțelege că solidaritatea națională este esențială.

Aflați de atâta amar de vreme în afara țării mame, românii bucovineni au dovedit o preocupare remarcabilă pentru cultura națională.

Spune Hostiuc: „*Perioada cea mai dramatică din întreaga istorie a culturii românești din nordul Bucovinei a fost, fără îndoială, a doua jumătate a secolului XX. Scoasă din instituții, ea este nevoită să se retragă în folclor și potiomkiadă, iar în anii din urmă în kitsch și stilizare ieftină.*” (Cultura: folclor sau instituție, p. 123).

„*Imunitatea neamului slăbește. Atâta timp cât nu respiră aerul oxigenat al culturii scrise, el se stinge în picioare ori, disperat, se zbate în spaimele ignoranței.*” (Jocul de-a cultură sau cultura ca instituție, p. 129).

Politicele lingvistice, mereu în schimbare, continuă să alunece spre o formulă monoculturală (ucraineană).

Hostiuc: „*Bucovina nu are nevoie de forme fără fond. Ea are imprimat multiculturalismul în propria ființă...*”

O cetate multiculturală e o cetate care stimulează plurilingvismul, o cetate în care prosperă învățământul în mai multe limbi, în care copiii au posibilitatea să învețe în limba maternă, să frecventeze instituții preșcolare în care educația să se desfășoare în limba părinților lor, o cetate care respectă tradiția bucovineană a dialogului interetnic.” (Multiculturalismul de paradă și realismul monocultural, p. 187).

Cunoașterea limbii române și școala în limba mamei nu sunt singurele deziderate ale grupului etnic românesc:

„*Românii din Ucraina trebuie să aibă mereu în vedere că, în lipsa unui mediu lingvistic sănătos, literatura română este, poate, cel mai important mijloc prin care își formează deprinderi de exprimare corectă și își păstrează identitatea națională, iar instituțiile statului român înființate special pentru a-i sprijini, nu trebuie să uite nicio clipă că au datoria sacră să le vină în ajutor prin strategii serioase și de lungă durată.*” (Literatura română și rolul ei salvator pentru comunitățile istorice din afara țării, p. 198).

Format ca istoric și critic literar, Ștefan Hostiuc are în vedere și conceptul de literatură plurilingvă a Bucovinei multietnice care include atât creatorii de limbă română cât și scriitorii de expresie ucraineană, germană, idiș și altele. Amintesc, la întâmplare, câteva nume: Olga Kobyleaska, scriitoare ucraineană, Rose Ausländer, poetă de limbă germană, Paul Celan, scriitor de limba germană și română alții.

A scris frumos - cum altfel? - despre poetul nostru național, dându-și măsura talentului sau literar: „*Deci să ne stabilim locul cinstindu-l pe Eminescu, sus, în empireu (bolta*

cerului) sau jos, în templu. Că omniprezenți, ubicui, nu putem fi nicidecum. Empireul te capt(iv)ează, templul te ascunde. Or, una e să fii captiv sub bolta cerului și cu totul altceva e să fii imun la templu. Una e să te lași corupt de raza unei stele care te vrăjește și altceva e să te fofilezi sub mantia „nepereche” a Poetului...” (Eminescu și (t)actul critic, p. 214).

După ultimatumul sovietic din 1940, românii au fost „alocați” Ucrainei și s-au confruntat cu o dublă anihilare prin eliminarea regulilor democratice și totodată prin negarea unității de neam.

Au fost recenzați sub două identități: română și „moldovenească”. Nordul Bucovinei și sudul Basarabiei au fost repede divizate.

Oficial, recent, s-a renunțat la „moldovenism” în urma ajutorului masiv acordat de România Ucrainei în condițiile războiului declanșat de Federația Rusă. În realitate, însă, politica de asimilare forțată a continuat.

Dacă în 1991, când Ucraina avea nevoie și de votul cetățenilor minoritari, s-au făcut multe promisiuni, ulterior au fost retractate folosindu-se logica răsturnată indicată de formula „Această masă rotundă este totuși pătrată.” Situația bisericii, cea de-a treia *datorie* enunțată de Doxachi Hurmuzachi, nu a fost decât amintită, lăsată, probabil, pentru dezvoltarea ulterioară a subiectului. Obținerea Tomosului autocefaliei bisericii ucrainene pe 5 ianuarie 2019 anunța nori negri pentru ortodocșii români din Ucraina. Temerile lor s-au dovedit justificate: au fost trecuți forțat, prin decizii administrative, sub jurisdicția eclezială a noii biserici.

Enoriașii refuză să adere la B O A U. Sfintele lăcașuri au fost vandalizate de trupele de securitate dotate cu muniție și câini de atac iar câteva biserici din zona Storojineț, biserica din satul Mihalcea, Capela Mitropoliților din cimitirul Horecea (Cernăuți) au fost închise. Lăsați fără un loc de rugăciune după sigilarea capelei de către autorități, românii încearcă să țină liturgia în aer liber. Părintele Longhin, întemeietorul Mănăstirii Bănceni, a fost trimis în judecată sub acuzația de învrăjbire la ură interconfesională. O grea încercare pentru românii bucovineni, o nouă provocare în viața ortodoxiei românești.

Am oferit câteva citate din studiul semnat de Ștefan Hostiuc ca o invitație la lectură. Un discurs despre starea actuală a unei minorități confruntate cu pierderea identității din cauza politicii ostile a statului gazdă.

Un studiu bine echilibrat, lucid, ferit de pesimist demobilizant dar și de un optimism triumfalist și revendicativ. Căutarea unei poziții obiective se vedește în fiecare titlu și în fiecare pagină a volumului. Luciditatea manifestă a autorului adaugă studiului plus valoare.

Documentată până la detaliu, cartea ne dezvăluie un autor care știe aproape tot și toate despre ținutul său natal.

Stilistic vorbind, fraza este elegantă, concisă, fără abuz de arhaisme neînțelese sau neologisme inutile, o limbă română limpede, un text care, dincolo de mijloacele publicistice folosite, constituie o dovadă incontestabilă că specia eseului poate fi și un model de artă literară. Dacă am evalua cartea potrivit sistemului școlar de la 1 la 10, atunci spun cu mâna pe inimă: Hostiuc este și va fi un autor de nota 11!

Ca urmare, consider că Ștefan Hostiuc este, cu adevărat, *bucovinologul* de care avem atâta nevoie!

Dr. Mihai NICOLAE,
Institutul frații Golescu pentru relații cu
românii din străinătate

„LITERATURA ÎN STRADĂ - FILSTREET”. Festival Internațional de Literatură. Ediția a III-a

Desfășurat pe parcursul a trei zile, în perioada 23 – 25 mai 2025, în cadrul Zilelor Municipiului Pitești, FILSTREET 2025 a adus în fața publicului iubitor de literatură recitaluri de texte literare în stradă, dezbateri și lansări de carte, profilându-se, deja, ca un reper unic în literatura română de azi și în viața culturală a municipiului Pitești și a județului Argeș.

Evenimentul a fost organizat de Consiliul Local al Municipiului Pitești și Primăria Municipiului Pitești, prin Centrul Cultural Pitești, și Editura ROCART, participanții acestei ediții fiind poeți, scriitori, critici literari și traducători de renume ai literaturii românești contemporane: Gabriela ADAMEȘTEANU (prozator), Alexandru CISTELECAN (critic literar), Ion Bogdan LEFTER (critic literar), Călin VLASIE (poet și prozator), Gellu DORIAN (poet și prozator), Traian ȘTEF (poet, eseist), Viorel MUREȘAN (poet), Simona-Grazia DIMA (poetă, critic literar), Simona POPESCU (poetă și prozator), Nicolae CORLAT (poet), Hristina DOROFTEI (poetă), Gabriela FECEORU (poetă), Ioana COSMA (poetă și prozator), Marcel VIȘA (poet), Liviu MĂȚĂOANU (poet), Vasile TUDOR (poet), Monica ALDEA (poetă), Marian BARBU (poet), Lucian COSTACHE (poet), Virgil DIACONU (poet), Constantin GLIGORE (poet), Magda GRIGORE (poetă), Florentin SORESCU (poet), Jean Louis COURRIOL, Florica COURRIOL - traducători (Franța).

Sâmbătă, 24 mai, piteștenii aflați în zona centrală a orașului s-au bucurat de sesiuni inedite de LECTURĂ ÎN STRADĂ, completate în mod armonios cu microrecitaluri excepționale, oferite de elevii Liceului de Arte „Dinu Lipatti”, care au creat o atmosferă de rafinament boem, mult apreciată atât de spectatori, cât și de trecători!

Duminică, 25 mai, la Biblioteca Județeană „Dinicu Golescu”, a avut loc Gala Premiilor FILSTREET 2025, precedată de lansări de carte și dezbateri cu tema „Literatura online”. Premiile ediției actuale a festivalului FILSTREET au fost acordate de către un juriu prestigios, format din criticii literari:

• prof. univ. dr. Ion Bogdan Lefter (București), director „Cafeneaua critică” – președinte; • prof. univ. dr. Alexandru Cistelecan (Tg. Mureș), fost redactor-șef revista VATRA; • prof. univ. dr. Iulian Boldea (Tg. Mureș), redactor-șef revista VATRA; • conf. univ. dr. Gabriela

Gheorghisor (Craiova), redactor șef-adjunct revista RAMURI; • prof. dr. Dan Gulea (Ploiești), redactor șef revista ATITUDINI; • Irina Petraș (Cluj-Napoca), președinte Uniunea Scriitorilor din România, filiala Cluj-Napoca; • Călin Vlasie (Pitești), scriitor, director al editurii ROCART.

Premiile literare FILSTREET 2025:

1. Premiul Național de literatură ION BARBU pentru poezie, decernat unui scriitor în viață pentru OPERA OMNIA - a fost acordat poetului **VIOREL MUREȘAN**;

2. Premiul Național de literatură URMUZ pentru proză, decernat unui scriitor în viață pentru OPERA OMNIA - a fost acordat prozatoarei **GABRIELA ADAMEȘTEANU**;

3. Premiul literar pentru debut decernat unui scriitor aflat la prima carte, poezie/proză, volum apărut în anul editorial precedent ediției festivalului: a fost acordat, la secțiunea poezie, poetului **IUSTIN BUTNARIUC** pentru volumul „zâmbim, radiația nu s-a stins”, și la secțiunea critică și istorie literară **IOANEI PAVEL** pentru volumul „Canonul (im)perfectiunilor. Excurs comparatist”. Pentru debut în proză nu s-a acordat premiu;

4. Premiul internațional pentru promovarea și traducerea literaturii românești în străinătate Radu Gabriel Părvu - acordat unui traducător străin pentru traducerea în altă limbă a unei opere a unui scriitor român reprezentativ sau a unei antologii din operele scriitorilor români reprezentativi, indiferent de epocă, perioadă și curentul literar, a fost acordat doamnei **FLORICA CIODARU COURRIOL** și domnului **JEAN-LOUIS COURRIOL**, pentru traducerea literaturii române clasice și contemporane în limba franceză;

5. Premiul special de literatură FILSTREET pentru Opera Omnia, acordat unui scriitor român în viață, indiferent de genul literar în care s-a consacrat, decernat de Primăria Pitești, a fost acordat poetului **GELLU DORIAN**;

6. Premiul special de literatură FILSTREET acordat unui scriitor român în viață, indiferent de genul literar în care s-a consacrat, decernat de Editura Rocart, a fost acordat poetului **ROMULUS BRÂNCOVEANU**.

Ella Leynard, Laur

Într-o perioadă tensionată, când fac ultima corectură la *Metoda Lidia Vianu*, 7 volume, aproape 10.000 de pagini, și când îmi propusesem să nu mai pun ochii pe nimic altceva decât pe corectură, ei bine, atunci am primit această carte, *Laur* (Ella Leynard. *Laur*. Editura Junimea, 2024), de Ella Leynard. Am cunoscut-o pe autoare cu ani buni înainte și apoi în timpul studenției și după. O amintire neuitată, din motive enigmatice, tot așa cum enigmatic este și pseudonimul autoarei. Și acum, la capătul lecturii, mă bucur mult de acest mister al ei, care învâluie personajele, vremurile, unica împlinire și neîmplinirile neștiute la număr.

Poate aș fi amânat lectura cu multe luni, ca să-mi fac mai întâi datoria față de profesia mea, dar ceva în intensitatea tonului care mă anunța că a trimis o carte pe numele meu, la domiciliul meu actual, mi-a rămas în minte, iar acum știu și de ce.

Nu este o carte amplă. Nu este o carte complicată. Dar nu o poți pune jos, odată ce ai început-o. Spun acest lucru pentru că el este cea mai mare calitate a unei cărți, și pentru că mi-am dorit să fi spus ceva despre o carte a mea la fel. Bucurie mai mare, pentru un scriitor, nu ar putea să fie.

Este o carte gândită îndelung, cu cuvinte bine cântărite, dar mai ales cu cuvinte la fel de enigmatice ca întreaga derulare a unei povești – de dragoste? Nu, ar fi prea puțin spus... Cartea aceasta este o cale către suflet, și dacă cineva se oprește din citit înainte de a-i simți farmecul, căldura profundă, nici nu știe ce pierde.

Am citit cu sufletul la gură. Nu îmi venea să cred – parcă autoarea trăise la indigo cu mine o perioadă a vieții mele, esențială și totuși abandonată undeva, pe o cale de ne-ocolit. O pierdere a sentimentului, dar și o amintire ca o rugăciune ce pleacă din cea mai adâncă credință.

Nu am de gând să scriu o analiză uscată, exhaustivă și care să lase eventualul cititor al acestei unice pagini indiferent. ACEASTA NU ESTE O RECENZIE [mă gândeam la Magritte, „Ceci n'est pas une pipe..."]. Vreau doar să spun că rar am citit un text care să îmi dea tot: și poveste [suspansul este de netăgăduit], și bucurie, și sfășierea pe care am trăit-o cu toții cândva, cu cineva. Poate că nu este, de fapt, o carte, ci un suflet viu. Câți scriitori nu ar da tot ce au să se spună acest lucru despre o carte a lor...

Lidia VIANU

Pierduți și regăsiți prin Nisipuri

ȘERBAN CODRIN, *Testamentul din strada Nisipuri*, Editura Academiei Române, 2024

Un document poetic al disperării absolute, un bocet al unei epoci întregi. Și bocetul acesta e o pasăre Phoenix. O aud și acum, cum se chinuie, pe la colțuri umbrite, să renască, din cenușa gloanțelor ce s-au tras atunci.

Șerban Codrin construiește o stilistică ce mă duce cu gândul la Hydra cu care se luptă Hercule: unde tai un cap, răsare altul, necunoscut, în loc. Din vers în proză, din nihilism absolut în adorarea oricărei banalități, de la paradele și strălucirea fadă a epocii de aur la fâșâiala gloanțelor de revoluție, autorul ne învârtă într-o epopee amplă, de peste șase sute de pagini, care-și neagă la final însuși rostul "Rătăcit, cu mințile și pașii pe strada Nisipuri, privește / năpăstuit, surâde cu ochii în gol, ba încă / se mulțumește cu disperări și umile / împăcări, prilejuri să-și ascundă sufletul îndărătul / Niciunei evadări, printre buimacele zile / și bezmetice nopțile veacului, / ce altceva să facă poetul".

Deși programatic este un stil avangardist, inovator, cu voci polifonice ce strigă simultan, poemul are multe momente când recunoaște ca reper clasicul, urmând structura Divinei Comedii dantești.

Un infern ce se naște probabil din propria experiență - urmărind bibliografia autorului, spațiul Sloboziei părănd că l-a înghițit fără scăpare, fără margini și fără ieșire. Iar realitățile din jur, nu pot fi schimbate, nu pot fi ciobite, doar absorbite, ca un burete spongios ce nu poate decât să constate salinitatea apei trasă prin pori.

Șerban Codrin scrie acest poem între 1982 și 1987, într-o perioadă de intensă cenzură și supraveghere. Opera sa, deși comparabilă ca amploare și ambiție cu epopei de tipul *Cânt general* de Pablo Neruda sau *Requiem* de Anna Ahmatova, este „îngropată” de regimul

comunist. Spre deosebire de alți poeți disidenți exilați sau închiși, Codrin este mai degrabă „îngropat în tăcere”, marginalizat, împiedicat să publice sau să fie recunoscut de critica literară oficială.

Textul este o combinație de parodie, distopie și bocet liric, oferind o imagine a totalitarismului nu doar ca realitate politică, ci și ca fenomen metafizic. Poetul dialoghează direct pe lângă Dante cu *Țiganiada* lui Ion Budai-Deleanu prin parodia epopeică aplicată unei realități absurde; satira feroce din literatura lui Pound, Hikmet, Césaire, Ahmatova și nu în ultimul rând cu blestemele biblice și discursul profetic din tradiția lui Ieremia sau Isaia.

Organizat arhitectural, fiecare segment are o funcție clară:

Mai-Prejos-de-Infern – prologul, care deschide călătoria într-un infern fără mântuire.

Infernul – lumea muncitorilor și a celor mai asupriți, un peisaj grotesc al disperării.

Purgatoriul – lumea intelectualilor și artiștilor, ipocrită, complice cu regimul.

Paradisul – lumea activiștilor, unde puterea devine o farsă abjectă.

Mai-Presus-de-Paradis – zona dictaturii absolute, unde Lenin și Stalin devin zei.

Cartea Infinită – finalul, care transformă istoria într-un dosar al Securității.

Interesantă construcție – citite separat, titlurile poemului devin ele însele un poem, o poezie ascunsă în arhitectura epopeii, care își susține și își subminează simultan propria existență. Straturi ce nu doar reflectă modelul dantesc, ci și sugerează ideea că *dictatura nu se oprește niciodată la o singură formă de represiune – ea urcă pe scara puterii până la un apogeu monstruos*.

Un detaliu extrem de important, așa cum am reliefat și anterior: nu există ieșire. Dacă în *Divina Commedia*, Dante ajunge la lumină, în *Testamentul* lui Codrin paradisul este doar o extensie mai sofisticată a infernului. *Nu există speranță, doar absurditate și suferință*.

Poemul este populat de figuri simbolice, care joacă roluri precise în critica societății comuniste. Două figuri centrale conduc călătoria. Prima e Poetul – alter-ego al autorului, dar și un amestec de Dante, Goma, Labiș și orice artist marginalizat. Spațiul este sufocant, până acolo unde pare că însuși cerul nu mai are aer: un exil nu doar geografic, ci existențial – nu poate pleca, nu poate vorbi, nu poate crea fără a fi supravegheat. O realitate kafkiană, unde poezii sunt urmărit și „ajutați” să dispară. Iar Șerban Codrin își asumă cu beatitudine soarta: observator tragic și bufon sarcastic, cu tichia confecționată din ipocrizia regimului.

A doua figură centrală, Omul Virgil – posibil o aluzie la Nicolae Labiș, dar și la intelectualii care încă mai păstrează o conștiință. Ghid, și victimă. Călăuză prin „epopeea degradării”, dar sfârșind la fel de distrus. Poate rămășița combustiei intelectualului atunci când compromisul devine singura opțiune.

Pe lângă cei doi, o faună variată, mereu roșie – și roșul e stindard purtat ca o flamură în luptă.

Tovarășii securiști – omniprezenți, chiar și în bodegi, furând notițele poezilor. Scriitorii de curte – lătrători ideologici, care își construiesc cariera din cenzură și delațiune.

Și peste toți, Omul Nou – nu doar produsul final al dictaturii, ci și dovada supremă a victoriei sale absolute. Un individ fără memorie, fără cultură, fără istorie, doar un soldat al utopiei absurde, care nu mai are nici măcar conștiința propriei pierderi. Un mecanism gol, în care ecoul lozincilor s-a transformat în gândire.

Codrin construiește un univers grotesc, cu limbaj mutilat și cuvinte interzise, (*Dumnezeu, libertate, moarte*), cu zei noi și istorii falsificate și mai ales cu oameni deformați, parcă desprinși din picturile lui Bosch: „Astfel veți zidi și zidări și fandosi absoluta fericire, / întâi, zi cu zi, prin revoluții permanente, / ceas cu ceas, prin insurecții, minut cu minut, prin ștreanguri / și gropi comune, secundă cu secundă, prin gloanțe de mitralieră.”

Un element esențial al poemului este că Dumnezeu lipsește. Dacă Dante călătorea spre lumină, aici, moartea lui Dumnezeu este asumată. „A murit Dumnezeu!”, filtrate prin pereți și obloane, / dintr-odată niște strigăte și jeluiri mă fac să îmi pietresc de spaimă.

Apocalipsa fără salvare. Nu există nici Rai, nici Judecată de Apoi – doar un regim care rescrie realitatea după propria voință.

Finalul nu oferă soluții, doar un eșec total. Poetul este prins, Virgil moare. Lumea dictaturii rămâne intactă.

În loc de catharsis, avem o revelație a imposibilității mântuirii: „Numai eu și lozincile mele suntem singura promisiune autentică de viață.”

Un document poetic al disperării absolute, un bocet al unei epoci întregi. Și bocetul acesta e o pasăre Phoenix. O aud și acum, cum se chinuie, pe la colțuri umbrite, să renască, din cenușa gloanțelor ce s-au tras atunci.

Cristian MELEȘTEU

Tora*

Îmi închipui, ca scriitor, ca și cum ar trebui să leg o sfoară groasă, rezistentă, de bârna casei bătrânești care a ars, a lui Titi, pe acoperișul căreia trona cocoșul de tablă și s-o trec pe deasupra puțului cu roată spițată și ghizduri largi, un fel de sens giratoriu pentru căruțe, pe care trebuia să-l ocolești sau să te oprești să adăpi caii la jgheab (*Mai există și azi puțul în răspântia drumurilor la Rădești pe deal deasupra bisericii*). Ancoram sfoara pe partea opusă, de acoperișul casei Dinculeștilor, o casă mare de cărămidă cu multe flori și verdeată în grădină, iar apoi ar fi trebuit să-mi țin echilibrul, un pas, doi, trei... pășind pe sfoara întinsă ca pe o punte în imaginarul meu, asigurându-mă că nu greșesc când înșir cuvintele.

Cocoșul de tablă de pe casa din deal a lui Titi s-a prăbușit în foc. Nu a ferit casa de rele! Pot eu să știu că sfoara aceea, oricât de rezistentă ar fi fost să fie ea, ar putea susține capcanele din cuvintele scriiturii și nu se va prăbuși în derizoriu, și a doua oară, provocând răul?

Am cunoscut-o pe Tora Dinculescu, tanti Tora, cum îi spunea tot neamul. Dintre rudele soției la nunta mea cu Oana, era persoana cea mai distinsă. Ea și socrul meu, Titi! Avea o voce clară, directă, ce părea că te străpunge de la catedră. A schimbat câteva vorbe cu mine, voia să afle!... Cei din jurul mesei au tăcut toți ca la clasă, așteptând răspunsurile. Fusesse o învățătoare de toată isprava ale cărei sfaturi îți rămân în minte pentru toată viața.

Am observat mai târziu că în orice situație când o vedea, fața lui Titi se lumina, vocea îi devenea îndatoritoare și încerca să-i rezolve toate dorințele exprimate. Și el îi zicea "tanti Tora", ca toată familia, cu toate că diferența de vârstă între ei nu era atât de evidentă.

Tora era iubita lui unchi-său Aurel, și el învățător, frate cu Teia, mama lui Titi, și cumva văr cu Tora de a n-șpea spiță. Nu se întrevedea păcatul!... Dragoste mare între Tora și Aurel, dar nu apucaseră să se căsătorească. I-a despărțit războiul. Și-au jurat că orice se va întâmpla ei vor rămâne uniți în fața Lui Dumnezeu pentru vecie.

Aurel Dumitrescu nu s-a mai întors de pe front. L-am găsit în căutarea mea asiduă de date pentru documentare în listele celor decedați, printre sutele de mii de români la cotul Donului, înhumat în cimitirul de la Freudental, regiunea Odessa. Tot în Ucraina a dispărut și celălalt unchi, Benone, de care nu s-a mai aflat niciodată nimic. Oricât am cercetat listele cu decedați în război, nu am dat de numele lui. Dar câți au fost îngropați atunci anonimi în gropile comune?... Și câți au rămas în prizonierat, nemaiaivând posibilitatea să se întoarcă în țară, semănând mai întâi МАЛЫЧКИ și întemeind după aceea familii. E crunt războiul și lasă înapoi lui în pământ sau în suflet, răni care nu se vindecă!

Am văzut un film sovietic cu un ofițer neamț care s-a întors în ținuturile îndepărtate ale Siberiei, unde fusese deportat într-un lagăr de prizonieri spre sfârșitul războiului, și în miezul acela al frigului, și suferinței, cu ierni de minus patruzeci de grade, trăise o poveste de dragoste cu o rusoaică. În urma acelei povești se născuse o fată, Daria.

După aproape patruzeci de ani a refăcut drumul singur, vizitând locurile pe unde trecuse. Îl trăgea ața, lăsându-și la Frankfurt familia. Unde fuseseră barăcile lagărului se aflau acum halele industriale ale unei fabrici de cherestea. A recunoscut casa în care intrase numai noaptea, când bărbatul Alyonei era plecat să păzească lagărul. Rusul se întorcea de fiecare dată dimineața, beat. Nu puteai rezista frigului de noapte fără sticla cu votcă din tasca.

Acasă, ziua, cum să mai fii om cu femeia ta!? Se trezea doar când trebuia să plece în tură. Până ce într-o seară a observat că femeia lui era gravidă. Oricum el nu ținea minte nimic! Nu i-a fost greu Alyonei să-l păcălească. Prostul s-a bucurat, mai avea un motiv să se îmbete în noaptea aia.

Neatinsă de vremurile schimbării, casa Alyonei parcă se micșorase puțin. Era un sat la marginea steei înțepenit în uitare. Numai că viața continuase. Alyona se stinsese de inimă rea după ce ofițerul neamț i-a luat cu el noaptea și le-a dus în Germania.

Au trecut niște ani, ani grei. Daria împlinise paisprezece. Monstrul acela de bărbat acum paznic la fabrică, nu s-a trezit la timp într-o seară, să plece la serviciu. Și-a scos sticla de votcă din tasca și a pus-o pe masă. N-a mai plecat! Noaptea, beat, s-a culcat cu Daria și a violat-o. De rușine fata nu s-a mai măritat, a rămas să-și trăiască viața cu acel monstru. Nici monstrul și nici fata nu știau că există pe lumea asta cineva care le-ar fi putut micșora păcatul.

N-a zăbovit în casa fiicei sale să-și bea cafeaua și nici nu i-a mărturisit nimic. A întrebat de mormântul Alyonei. Monstrul boala întins în pat. S-a ridicat greu, era treaz. La bătrânețe nu mai punea strop de băutură în gură, își făcuse plinul și au plecat împreună la cimitir. Și-a luat și pușca.

I-au găsit la mormânt cu două buchete de flori culese de pe câmp, morți amândoi lângă crucea Alyonei. Răzbunare, altceva(?), n-a mai stat regizorul să explice.

Am trăit văzând acest film sentimentele lui Titi, și am înțeles cumva de ce n-a insistat Titi să o caute pe Mașa, cea care îl îngrijise când a fost rănit și pe Mașenka, fetița lui, după ce s-a terminat războiul. Doar o scrisoare către emisiunea *Surprize, surprize* de la televizor a Andreei Marin a scris, când și-a călcat pe inimă mai mult de gura Victoriei, să le caute ei!... A fost singurul lui gest, dar nu a primit niciun răspuns.

Poate că viața în război nu se pune, e în afara rațiunii, e din altă lume. Poate că și celălalt unchi al său dispărut, Benone, cumva altfel, a preferat să rămână dispărut undeva în marea și nesfârșita întindere a Rusiei și nu se va ști niciodată în instanța războiului dacă poate fi cineva de condamnat.

*

A scos o ciutură de apă din puț și a băut. A intrat apoi în curte pe porțița de lângă teiul încărcat cu flori. De emoție i se umeziseră ochii când a văzut-o pe Teia, buimacă, mută cum o lăsase Dumnezeu. Parcă nu mai știa cum să iasă din foișor și a ridicat-o în brațe. Probabil presimțise că vine el și așteptase toată dimineața pe bancă. Și odată Teia s-a oprit din plâns, arătând cu degetul, precipitată, dincolo de drum către poarta Torei care tocmai se deschisese. Încerca să-i explice prin gesturi și un potop de sunete nearticulate, că unchiul Aurel murise în război și-l împingea pe Titi să se ducă la ea s-o îmbărbăteze.

Îmbrăcată într-o rochie neagră părea mai înaltă și mai frumoasă decât o știa el. Au alergat unul spre celălalt și au ajuns în dreptul puțului s-au strâns în brațe și printre hohote de plâns Titi a înțeles, în sfârșit, că Aurel al ei nu mai vine. Au intrat pe poarta deschisă să-i arate scrisoarea cu înștiințarea că Aurel Dumitrescu a murit pe front, luptând cu eroism pentru eliberarea sfântului pământ românesc. (Niciodată pământ românesc dincolo de Nistru!...)

Scrisoarea o adusese la școală poștașul, iar în cancelarie a găsit-o pe ea, căci la casa lui Aurel nu mai locuia nimeni. Au stat îmbrățișați, cu capul pe umărul lui, mult timp. Tora parcă îl strângea în brațe pe Aurel. Titi avea brațele puternice tot ca ale lui, iar din când în când un suspin parcă îi cureta trupul tânăr. La rândul lui, Titi a simțit nevoia să-i sărute lacrimile și parcă îl împingea cineva dincolo de el și i-a sărutat buzele. Tora i-a răspuns și ca prin minune s-a liniștit.

Apoi a plecat. De atunci nu s-au mai sărutat niciodată. Tora, așa cum îi jurase lui Aurel, nu s-a căsătorit toată viața și de câte ori simțea nevoia unui sprijin, acasă la el sau la ea, i se destăinuia lui Titi și căpăta puterea de a merge mai departe.

Ion Toma IONESCU

* Fragment din romanul în curs de apariție

Portret de autor – in memoriam

L-ați cunoscut pe criticul, jurnalistul Aureliu Goci, personal sau din scrierile sale. Acum voi încerca să vă prezint pe Omul creativ Aureliu Goci, cel care scria 10 ore pe zi și citea alte 10, neobosit, ca și cum încă mai era responsabil de număr și mai avea un spațiu gol în pagina sa de cultură, și trebuia să dea Bun de Tipar chiar dacă era 11 noaptea. Pe lângă scrierile „pentru el” pe care n-a încetat să le conceapă, să le păstreze...

Cel mai recent volum, apărut postum, „De la pana de gâscă la penița de aur...”, demonstrează dragostea lui neștirbită pentru limba română și pentru Eminescu, două teme care au revenit mereu în atenția lui, alături de „Biserica și Istoria, Credința și Libertatea”, „Despre lectură, interpretare și comentariu...”, „De la romanul erotic, la sexualitatea explicită, cu Freud pe masă”, sunt

numai câteva exemple din bogăția de idei pe care Aureliu Goci le-a abordat.

Volumul „Paznic la clasici” a fost un moment de rememorare, avea toate textele și el a fost acela care i-a pus titlul, urmând ca eu să-i paginez întreaga carte. De fapt, mulți dintre dv. vor fi citit în paginile revistelor unele dintre textele despre clasici: Arghezi a apărut în „Confesiuni”, Macedonski la prietenul său, Zenovie, iar Eminescu s-a bucurat de atenția lui permanentă.

Momentul când a lucrat la revista „Manuscriptum” a Muzeului Literaturii Române a fost „de aur” pentru sufletul lui, pentru că atunci a început cercetarea începuturilor literare românești. Dar tot atunci i-a cunoscut și îndrăgit pe Nichita, pe Petre Țuțea, pe Fănuș Neagu și pe toți marii scriitori ai momentului. Însă întâlnirile astrale cu personalități au avut loc încă din tinerețea criticului Aureliu Goci, și între primele momente – înainte de marii profesori din facultate – se numără întâlniri cu Agatha Bacovia, cu Mitzura Arghezi, continuate cu legături de suflet cu Grigore Vieru și Leonida Lari.

„Povestea” volumului „Poezia românească de la Dosoftei la Nichita Stănescu”, publicată la Editura

Academiei, include re-întâlnirea cu Dumitru Radu Popescu, directorul instituției, care a încercat să-l convingă să revină ca redactor după ce se pensionase. Răspunsul însă a fost categoric: NU, domnule director. Din tinerețe am tot așteptat momentul pensionării ca pe o eliberare, o etapă care să-mi permită să scriu numai pentru mine, tot timpul”.

Dar Aureliu Goci nu s-a ocupat doar de „străvechi” și clasici. Sunt printre cititorii revistei poeți și scriitori despre care el a scris, le-a urmărit creația, și nu voi menționa aici decât pe dl. academician Gheorghe Păun în calitate de poet, sau pe poetul și jurnalistul Virgil Diaconu, ori pe dl. Lucian Costache, preocupat de Urmuz, sau despre d-na Vilia Banța, poetă de mare sensibilitate - și lista s-ar putea prelungi foarte mult.

Spirit polyvalent, Aureliu Goci a fost și un jurnalist neobosit, și un eseist de anvergură. A doua sa carte postumă, „De la pana de gâscă la penița de aur”, pe care i-am publicat-o de curând, cuprinde editoriale și eseuri, opinii despre limba română și literatură, despre aniversări culturale „ratate”, sau despre felul în care am supraviețuit molimei cu nume fatal, COVID...

Iată câteva rânduri din ultimul eseu pe care l-a scris și pe care l-a intitulat „Revoluția în creație”; nu voi reda partea care a dat titlul eseului, pentru a-i lăsa cititorului plăcerea descoperirii finale:

În imaginarul meu aplicat aproape exclusiv mediului scriitoricesc, văd cu ochii deschiși cum Liviu Rebreanu, uriașul bălan, cu ținută de general habsburgic, se întâlnește cu olteanul mititel Tudor Arghezi, soldatul care l-a înțepat de multe ori pe General, pe motive de elementaritate artistică, dar care n-a primit niciodată vreun răspuns.

În imaginarul meu literar mă visez stând la masă, la Casa Scriitorilor, cu amândoi, și nu pentru că aș vrea să-i împac, ci pentru că ei doi polarizează conștiința mea de scriitor. Atât cât este! Atât cât a mai rămas! Eu nu mă proiectez decât pe teritoriul eternității, urmărind foarte atent ilustrele figuri, și mai recent, chiar pe Eminescu și Lucian Blaga i-am surprins într-o amicală dispută asupra filosofiei clasice germane.

Subconștientul a lucrat corect. Despre ce ar putea să vorbească acești doi titani ai poeziei românești, ai ideilor filosofice, dacă s-ar întâlni pe Câmpiile Elizee?

Dar dacă ne întoarcem la cei doi adversari cu care am început visarea mea, rezultă că opțiunile mele secrete asociază o combinație imposibilă, pe generalul habsburgic impunător și oltenașul mic ș-al dracu cu apucături de călugăr pe care i-aș dori așezați la o dispută amicală-literară despre... Dumnezeu...

Apreciat încă de pe băncile Facultății de Litere, cu o putere creativă de excepție, Aureliu Goci a scris dens, cu miez, iar poetul Virgil Dumitrescu a spus, despre „Paznic la clasici”, că nu este o carte de răsfoit, ci de învățat pe de rost...

Gabriela BANU

EPOPEEA LUI IZDUBAR

(urmare din numărul trecut)

COLOANA III

DE PE MAL, HASISADRA VEDE VASUL
APROPIINDU-SE ȘI, ÎNTORCÂNDU-SE
LA PALATUL SĂU, O TRIMITE PE MUA,
FICA SA, SĂ-L ÎNTÂMPINE PE IZDUBAR.
ÎNTÂLNIREA REGELUI CU ÎNTELEPTUL

De sub un arbore "Ku", Hasisadra vede
Marea întinsă sub cerul de azur.
Un tânăr îmbătrânit cu trăsături grave,
senine.

Nicicând nu s-a văzut asemenea majestate,
nici la tineri,

nici la bătrâni.

Un văzător cu idealuri înalte. Înfățișarea-i
nicio teamă

De moarte n-a afectat-o, ci, pe chipul său
sublim

Sufletul desăvârșit și-a lăsat amprenta în
timp.

"Da! Visul a fost clar! Viziunea-adevărată.
L-am văzut pe vas! Acum se vede
Un punct. Da! Vine! Vine la mine!
Fiul meu din Erech de peste mare vine!"
La palatul său se-ntoarce sfântul văzător
Și pe Mua o trimite, care-acum se-apropie de
țarm.

Frumoasă ca Roua Dimineții
Apare Mua, grațioasă ca o căprioară.
Regele, care stă acum pe nisipul scânteietor
O privește pe frumoasa Mua aflată la locul
său,

Cu mâinile întinse în semn de bun-venit
pentru Rege.

"O, tu, spirit dulce, cu aripi de nea,
În acest ținut unde se află Hasisadra?
Caut ajutorul mâinii sale nemuritoare."
"Mărite Rege, n-ai avut un Văzător?
De ce mai vii aici să-l cauți pe tatăl meu?"
"E-adevărat, fata mea dragă, am avut un
văzător

Pe care l-am pierdut printr-un ghinion
îngrozitor.

La sfatul și iubirea lui am pornit
În această călătorie. Dar vai! De dragul meu a
pierit,

Răpus de pericole pe-acest drum lung.
Nu era puternic și s-a temut
Că va fi îngropat printre munții sălbatici.
A fost un războinic, cu el l-am ucis
Pe Humbaba, Regele Elamului, care fără grijă
locuia

Într-o pădure de pini și prăpăd făcea
Pe câmpii. Noi i-am nimicit cetatea.
În final, prietenul meu a murit în fața mea.
Vai! De ce-a încercat Văzătorul meu să ucidă
Dragonii pe care în calea noastră i-am
întâlnit?

A ucis dușmanul, și ca un leu a murit.
Vai mie! Eu sunt cauza morții lui, căci pe zei i-
am sfidat

Și-am adus asupra noastră această suferință
grea.

Îndurerat de moartea sa va trebui să-mi
petrec viața mea.

De aceea să-l găsesc pe bătrânul văzător am
venit.

Du-mă la el, te rog, dacă el locuiește aici."

MUA ÎL ÎNTÂMPINĂ PE IZDUBAR

Apoi Mua îl conduce prin țara minunată,
De-o splendoare fără seamăn, pe granița
măreată

A acelor Câmpii Fericite ce se-ntind departe,
Peste dealuri și văi luminoase,
Unde aerul din jur cu cele mai dulci adieri
mângâie un loc ridicat,

Unde cele mai delicate parfumuri din fiecare

poiana în floare

Adorm până la leșin fiecare simț, care nu
respiră bucurie

Și armonie cu Lumea Binecuvântărilor.

Pe sub pomi cu fructe-imbietoare îl conduce
ea,

Pe poteci pline de flori de unde noaptea a
fugit.

O puzderie de flori de cristal diferite,
Unde parfumul persistă peste mulțimile de
bolți de verdeată strălucitoare.

Fiecare corolă distilează vinul ca un nectar,
Pentru buzele spiritelor fiecare potir se umple
neincetat.

Dincolo de crâng strălucea un palat
transparent,

În cea mai mare splendoare, lângă o zonă
secretă.

Din ametist și aur se înalță divin
De splendori strălucitoare palatul e plin.

Domurile impunătoare le încununează un
halo orbitor

Ce, răspândindu-se din vârful său, coboară
domol

Cu raze odihnitoare și inundă balustradele
Și statuile de aur de sub înaltele arcade.

Un palat sacru construit de o mână fermecată,
Cu o arhitectură uimitoare, portaluri
grandioase,

Și turnulețe aurite îngrămădite până la
înălțimi ametoare.

O, ce încântat e Izdubar de a sa splendoare!
Pe sub arcade majestuoase, sculptate,

Ei trec și urcă trepte ce scilipeau ca sticla
lucioasă,

Pe nobile coridoare cu ziduri sculptate,
Pe lângă coloane înalte și arcade

Ce duc spre săli splendide, crainicele
luminoase ale templelor

Și mai frumoase din câmpiile paradisiace.
Sub o arcadă din nestemate regele distinge

Un trup nemuritor ce moartea desfide.
Înaintând, înțeleptul îi urează bun-venit:

"Izdubar trăiește și la mine a sosit."
Îmbrățișându-l, îl conduce într-o încăpere

Unde multe tăblițe ciudate, importante,
volume

Și pergamente pline de o știință curioasă,
străveche și uitată

Au dormit acolo timp de secole de-altădată.
Tăblițele sunt îngrămădite până sus:nișele

sunt pline
Unde adevărul și-a găsit în sfârșit un țel
binevenit.

În camera cunoașterii înțeleptul și-a condus
musafirul

Și îl așează până când e gata banchetul.
Despre marile sale călătorii află de la Izdubar,

Cum el pentru ajutor și-a părăsit tronul regal.
Slujitoarea vine acum, îi invită în sala

De banchete, unde se găsește mâncare din
belșug,

Fructe, pâine divină, vinuri cerești,
Din vechi recolte.Și, după ce eroul cinează

Îl conduc în camera sa separată,
Ce dă spre florile din grădina minunată,

Spre câmpii și marea de jasp, divină,
Până la munții cerești ce se-nalță albaștri ca
safirul.

Patru pâraie frumoase de argint lichid
Străbat câmpia, ele alimentează marea
strălucitoare.

Regele se întinde la odihnă în pat,
Cu vise fericite este binecuvântat.

(continuare în nr. viitor)

Traducere din limba engleză de
Liana ALECU

Revistă lunară editată de

Centrul Cultural Pitești

sub egida

**Consiliului Local Pitești și a
Primăriei municipiului Pitești**

Fondată în ianuarie 2003

REDACȚIA

Director: Virgil DIACONU

Redactor-șef: Marian BARBU

Secretar de redacție:

Simona FUSARU

Redactori:

Lucian COSTACHE

Denisa POPESCU

Liliana RUS

Ion PANTILIE

Corespondenți:

Elisabeta BOȚAN (Spania)

Corectură:

Jean DUMITRAȘCU

Prezentare artistică:

Virgil DIACONU

ADRESA REDACȚIEI:

Centrul Cultural Pitești,

Cafeneaua literară,

strada Craiovei nr. 2, bl. G 1,

sc. C, et. I, Casa Cărții, 110013,

Pitești

Tel./fax: 0248/219976

<http://www.centrul-cultural-pitesti.ro>

Cont: 50104122256,

Trezoreria Pitești

ISSN: 1583-5847

Responsabilitatea asupra

conținutului textelor revine

autorilor, conform legii.

Autorii pot avea și alte opinii

decât ale redacției.

Manuscrisele primite

la redacție nu se înapoiază.

Tiparul executat la

VENUS PRINTING SOLUTIONS

lași

Revista nu publică decât texte

inedite, deci care nu au mai

apărut în alte publicații.

Tăcerea

Să punem, Doamne, de-un poem!

Un necredincios spunea că rugăciunea
e o lipsă de respect
pentru că înseamnă să vorbești
cu Dumnezeu neîntrebat,
dimpotrivă: eu cred că rugăciunea
e răspunsul la întrebarea primordială
Adame, unde ești?
la care n-a reușit încă nimeni să răspundă,
după atâtea veacuri de rugăciune.

Viața asta, așa scurtă și nedeslușită cum e ea
(sau tocmai de aceea),
e ciorna pe care Dumnezeu ne scrie sufletul
ca să ni-l treacă apoi pe curat,
în viața de după moarte.
Dacă e așa, atunci poezia este traducerea
într-o limbă omenească
a tăcerii lui Dumnezeu,
între rugăciune și poezie eu nu văd nicio diferență,
atâta doar că poezia e rugăciune la rece,
iar rugăciunea – poezie la cald.
De aceea, de fiecare dată când mai pun
de câte-un poem,
cum aş pune de mămăligă,
pun foc sub cerul negru tuci și amestec bine și norii,
și stelele
să nu iasă cu cocoloașe,
îmi pun urechea pe pieptul nopții să-L ascult
pe Dumnezeu cum tace,
tace mîlc,
o tăcere care face cât o mie de cuvinte
(așa se spune, nu?)
și tocmai mia asta de cuvinte o iau eu și o traduc
pe românește,
apoi ți-o dau ție pe sub mână, discret,
să nu mă vadă cineva,
ca pe o carte interzisă,
ca pe o invitație la nemurire
când Îl prindem pe Dumnezeu de-un picior
și nu mai vrem să-I dăm drumul,
ne ținem strâns de El până șchioapătă
și zburăm, așa agățați, sus, sus de tot,
noi, care pe heruvimi cu taină închipuim.

Ai îmbătrânit, Doamne?
Oi fi și surzit tot așteptând să-Ți spunem noi
unde suntem,
oi fi obosit să tot alergi după noi, încolo și înapoi,
ca după un zmeu care nu mai vrea să coboare
odată cu picioarele pe pământ,
beat de toate vânturile,
Ți S-au rupt opincile, Doamne – nu Te dor picioarele? –
acum nu Ți-ar mai ajunge o zi,
ci un veac să Te odihnești.
Pun pariu că nu aveai barba asta albă
până să-l faci pe om,
noi Ți-am scos peri albi,
primul fir alb a apărut atunci, în Grădina Raiului,
când îl pierduseși pe Adam și Te-ai speriat

cum se sperie orice părinte
când nu-și mai găsește copilul,
o spaimă de moarte,
de moarte, cu adevărat, căci, până la urmă,
din asta Ți S-a tras și moartea.
Doamne, ești bătrân înainte de vreme...

Ia-mă de mână, Doamne, și copilărește-Te cu mine –
aici sunt (nu mă vezi?), să punem împreună
de-un poem,
eu nu-Ți întind, indolent și într-o doară,
abia catadicsind, un deget,
nici nu Te las să Te tot întinzi după mâna mea
cinci veacuri,
până faci întindere,
ca acel Adam necioplit pe cerul lui Michelangelo,
ci Îți dăruiesc toată mâna, cu palma în sus
ca pentru cerșit.

Tăcerea Ta e atât de asurzitoare că nu pot să-mi aud
nici măcar
gândurile.

Iscălitură

Se spală iarăși cerul cu bureți
și se desface-n vânt, ca la o navă,
iar curcubeul suie o octavă
și-apoi se risipește pe pereți.

Și eu (din lipsă mare de poezi),
cu pana udă-n mâna mea gângavă,
cu muzele îmi căutam gâlceavă
să nu-mi mai toarne ploaia în găleți.

Ca un tablou, pictat cândva postum,
așa e marea de nemărginită,
ci tu îmi ieși cu soarele în drum,

punându-mi iarăși visul pe orbită,
iar Dumnezeu Se iscălea acum
pe-un colț de cer, cu unghia mea tocită.

Maria ANASTASIU

LITERATURA ROMÂNĂ

Revista SPAȚII CULTURALE nu mai apare...

Am primit de curând SPAȚII CULTURALE, revista pe care o citesc lunar de 17 ani. Și aflu cu stupeoare că acest număr al ei, 100, este ultimul...

De ce? Pentru că finanțatorii principali ai revistei, Primăria Rm. Sărat și C.J. Buzău, nu mai au bani pentru cultură... Revista mai era finanțată de către Editura Editgraph și redactorii *Spațiilor*, însă ei singuri nu puteau suporta toate costurile...

Există voci care spun că aparatul politic al urbei nu era mulțumit de faptul că, într-o anumită rubrică, „Râmnic, mon amour!”, semnată de către Valeria Manta-Tăicuțu, redactorul-șef, aceasta critica disfuncționalitățile administrative și problemele sociale nerezolvate, de care puterea politică era responsabilă. Or, cum să admiți așa ceva, când tu ești finanțatorul revistei? Firește că nu mai sunt bani pentru ea...

O altă motivație a „lipsei de bani” a puterii ar fi faptul că revista nu i-a publicat pe toți scriitorii râmniceni, unii dintre ei veleitari. Dar asta face orice publicație de cultură – își selectează colaboratorii, ca să nu apară la nivel național ca o revistă de amatori...

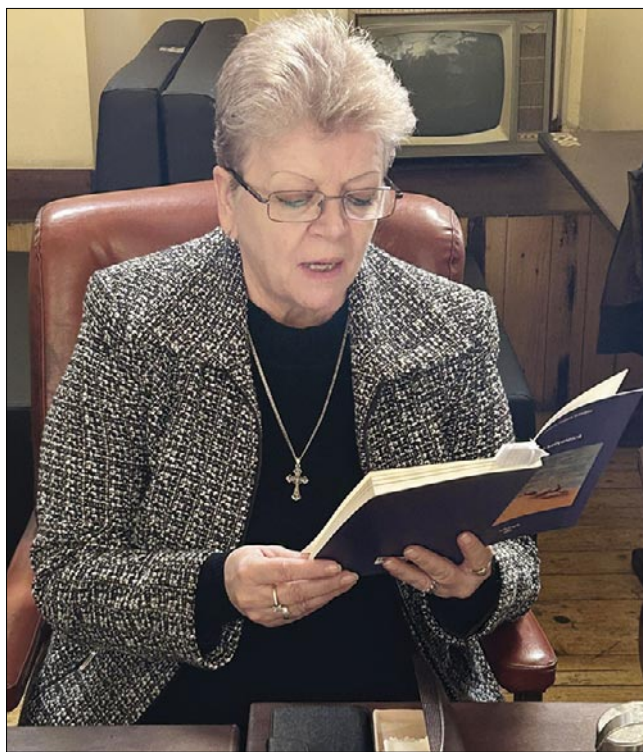
Așadar, revista a continuat să rămână una de calitate, de foarte bună calitate, deci nu a făcut compromisuri – nici politice, nici literare. Și pentru că fiara nu s-a îmblânzit, puterea râmniciană a declarat că nu mai are bani pentru

ea... Ce contează miile de ore de muncă ale redactorilor, în special ale Valeriei Manta-Tăicuțu, care scria, corecta, tehnoredacta și expedia revista? Să mai spunem că această publicație reprezintă, în fond, orașul Râmnicu Sărat, spiritul său? Nici asta nu e important?

Spații culturale a apărut prin inițiativa, în 2008, a scriitorilor Valeria Manta-Tăicuțu, Petricea Ploeanu, Valeriu Sofronie, Camelia Manuela Sava, Nicolai Tăicuțu și Silvia-Ioana Sofinetti.

Scriitorii publicați de revistă sunt „cunoscuți pe plan național”, afirmă Valeria Manta-Tăicuțu în articolul ei de la sfârșitul recentului număr, și îi amintește pe Radu Cărneci, Viorica Răduță, Al. Săndulescu, Mioara Bahna, Passionaria Stoicescu, Ecaterina Țărâlungă, Artemiza Delia Asănache, Negoită Lăptoiu, Sorin Călin, Nina Beldie, Nicolae Bratu, Florea Costache, Traian Gh. Cristea, Gheorghită Drăghici, Mirela Grigore, Elena Bostănică, Camelia Manuela Sava, Grigore Radu Stănescu, Cornelia Ionescu Ciurumelea, Răzvan Teo Chirac, Mircea V. Homescu, Rodica Dascălu, Viorel Dodan, Marius Neculae, Silvia-Ioana Sofinetti, Marius Cernea. Printre ei se va fi numărat, desigur, și Virgil Diaconu, poet cu sufletul mai mare decât lumea, care semnează aceste rânduri...

V. DIACONU

Cafeneaua literară este membră **APLER** și **ARPE**.

Vizitați **Cafeneaua literară** la adresa www.centrul-cultural-pitesti.ro